

Joves d'origen
immigrant a Catalunya

Necessitats i demandes.
Una aproximació sociològica

Amado Alarcón Alarcón
Rosa Alcalde Campos

Generalitat de Catalunya
Departament d'Acció Social i Ciutadania
Secretaria de Joventut

Joves d'origen
immigrant a Catalunya

Necessitats i demandes.
Una aproximació sociològica

Amado Alarcón Alarcón
Rosa Alcalde Campos

Generalitat de Catalunya
Departament d'Acció Social i Ciutadania
Secretaria de Joventut

Alarcón, Amado

Joves d'origen immigrant a Catalunya : necessitats i demandes : una aproximació sociològica. – (Col·lecció aportacions ; 41)

Bibliografia

ISBN 9788439382522

I. Alcalde, Rosa II. Catalunya. Secretaria de Joventut III. Títol IV.

Col·lecció: Aportacions ; 41

1. Joves immigrants – Catalunya – Condicions socials 2. Fills

d'immigrants – Catalunya – Condicions socials

325.14-053.6(467.1)

Aquesta publicació es pot consultar a www.gencat.cat/joventut/observatori. També es pot sol·licitar i/o consultar al Centre de Documentació Juvenil de la Secretaria de Joventut.

Col·lecció Aportacions. Observatori Català de la Joventut

© Generalitat de Catalunya
Departament d'Acció Social i Ciutadania
Secretaria de Joventut

1a edició: febrer 2010

Tiratge: 4.000

Disseny: Unitat d'autoedició i disseny, Secretaria de Joventut

Maquetació: Eloi Andiañach Fernández

Impressió: Papers 99

D. L.:

ISBN: 978-84-393-8252-2

ÍNDEX

Presentació	5
Introducció	7
1. La doble condició de jove i d'immigrant	11
2. Metodologia.....	15
3. Contextualització estadística	17
4. Tipologies de joves i cinc àmbits institucionals d'actuació	23
4.1. Formació	23
4.2. Treball	27
4.3. Habitatge.....	30
4.4. Salut.....	32
4.5. Participació	35
5. Els plans de ciutadania i d'immigració i els plans de joventut.....	39
5.1. Els plans de ciutadania i immigració.....	39
5.2. Els plans locals de joventut i l'atenció als joves d'origen immigrant	42
Conclusions	49
Bibliografia	51

PRESENTACIÓ

La publicació que teniu a les mans és un resum d'una recerca que hem dut a terme sobre els joves d'origen immigrant a Catalunya, les seves necessitats i demandes, des d'una perspectiva sociològica, publicada íntegrament dins la col·lecció Estudis de la Secretaria de Joventut.

Catalunya ha estat, històricament, un país que ha atret persones d'altres indrets. El "model català de creixement" del qual parla la demògrafa Anna Cabré es basa, principalment, en l'arribada de nous col·lectius més que no pas en una natalitat alta. En aquest sentit, el procés que hem experimentat al llarg d'aquesta darrera dècada no és nou, ja que, per exemple, al llarg del segle xx s'havien produït fenòmens similars. No obstant això, és evident que, pel que fa a les polítiques públiques, l'arribada accelerada d'un nombre important de persones d'origen estranger i el naixement dels seus fills i filles a Catalunya suposa un repte per a totes les administracions.

La present recerca cobreix un buit existent abans de la seva elaboració. Tot i que comptem amb un nombre destacat d'estudis sobre la qüestió de la immigració i la joventut, no se n'havia fet cap que tingués un abast tan ampli com el que teniu a les mans. Creiem que mancava una aproximació general al fenomen migratori centrat en la població jove que superés les limitacions de les necessàries monografies especialitzades i ens oferís una perspectiva general a partir de la qual orientar altres recerques més detallades i, també, les actuacions de les administracions públiques catalanes. La finalitat de les recerques impulsades per l'Observatori Català de la Joventut és orientar les polítiques i actuacions en matèria de joventut realitzades des de les diferents administracions.

Les persones joves immigrants, així com els fills i les filles d'una família immigrada, poden tenir més dificultats en la seva transició a la vida adulta (de caràcter laboral, domiciliari...). En tant que joves, les persones han de caminar cap a la societat adulta, fer-s'hi un lloc, en un recorregut que no sempre és fàcil. A més, com a persones d'origen immigrant, han de fer front a diferents obstacles per ser ciutadans i ciutadanes de ple dret i ser reconeguts com a tals per la societat, com ara la seva participació política, la inclusió en el món laboral, la continuació dels seus estudis o aconseguir un habitatge digne, entre d'altres.

Aquesta recerca pretén analitzar quines són les dificultats inherents en aquestes transicions i en quins aspectes caldria que la societat –i, en especial, les polítiques públiques– canviessin per tal de facilitar-les.

Eugeni Villalbí i Godes
Secretari de Joventut

INTRODUCCIÓ

Aquest estudi és el resultat d'una recerca que es va iniciar gràcies al suport de la Secretaria de Joventut de la Generalitat de Catalunya a finals de 2007, amb el títol *Necessitats i demandes de la població jove d'origen immigrant*. Des d'aleshores, el panorama econòmic, el mercat laboral i els plans d'actuació pública han experimentat transformacions importants. Tot i aquests canvis, el treball realitzat parteix de dos elements que han esdevingut constants de la nostra societat i que fan que els seus resultats siguin plenament vigents: a) el paper estructural de la immigració en les societats avançades (si bé les conjuntures econòmiques i d'ocupació incideixen en els fluxos migratoris, la immigració no deixa de tenir un rol clau en l'organització de la nostra societat), i b) la complexitat creixent a què fan front les administracions en la provisió de serveis públics, en la qual aprofundeix aquesta recerca. Aquesta complexitat és causada per la diversitat creixent en les demandes i les necessitats de les societats avançades, fruit d'una heterogeneïtat social progressiva. Així, les nostres aportacions se centren en l'anàlisi de l'encaix estructural de la joventut d'origen immigrant en la nostra societat i la millora de la comprensió de la diversitat de demandes i necessitats que presenta internament aquest col·lectiu.

L'any 2008, més d'una quarta part de la població catalana jove entre 15 i 29 anys havia nascut a l'estranger. El mateix any, un terç dels nascuts a Catalunya tenia algun dels progenitors d'origen estranger. Es tracta d'un volum de població molt considerable, que situa Catalunya entre els llocs del món on més ha crescut la població d'origen immigrant durant els darrers anys. Més enllà de les dades estadístiques, que presenten una realitat basada en el nombre de persones d'origen estranger i mostren una imatge fragmentada de la societat catalana, aquesta recerca intenta comprendre les dificultats de la joventut d'origen immigrant a Catalunya. L'estudi complementa les xifres amb una àmplia aproximació qualitativa que permet assolir aquesta comprensió.

L'element més destacat de la nostra anàlisi és la diferenciació entre la situació, les necessitats i les demandes dels joves d'origen immigrant segons les seves condicions generacionals. Concretament, la recerca compara tres perfils de joves diferents: a) joves immigrants amb un projecte migratori propi; b) joves fills d'origen immigrant nascuts a Catalunya o arribats en la infància, i c) joves fills d'immigrants arribats a Catalunya després de la infància. En l'anàlisi de les necessitats i les demandes d'aquests tres grups, la recerca se centra en cinc àmbits d'actuació: la formació, la feina, l'habitatge, la salut i

la participació. També pren en consideració dimensions com ara el gènere, la cohesió social, la identitat, l'arrelament i la llengua. En referència a les institucions proveïdores de serveis a les persones d'origen immigrant, s'hi tracten amb més profunditat els serveis oferts des de l'àmbit local, tant a través de les àrees dels ajuntaments com dels equipaments públics i privats presents als municipis. Tot i així, no hem volgut aïllar la realitat municipal, sinó que es connecta amb els diversos plans de joventut i d'immigració desenvolupats des del govern de la Generalitat de Catalunya. Per tant, creiem que el fet de relacionar les grans línies polítiques d'àmbit nacional amb l'actuació local i l'anàlisi diferenciada –a partir dels tres perfils de joves– permet conèixer les urgències del present i idear actuacions per a un futur millor.

Quant al present, l'estudi destaca les necessitats i les demandes de la població jove amb un projecte migratori propi i les de les persones que han viscut processos de reagrupació familiar en els darrers anys. Es tracta de grups marcats per la desigualtat jurídica i per dificultats importants de caràcter socioeconòmic. Si tenim en compte el paper estructural de les migracions, no podem esperar que aquests col·lectius desapareguin en un futur, tot i les variacions conjunturals en la intensitat dels fluxos migratoris. Les dificultats vinculades a les persones nouvingudes deixen de ser, progressivament, fets excepcionals i esdevenen quotidians: sempre hi ha nous immigrants i nous fills d'immigrants. Precisament, la manera en què es produeix aquesta normalització de l'atenció a la joventut d'origen immigrant és un dels eixos principals sobre el qual gira l'anàlisi.

Pel que fa al futur, l'estudi considera que l'acomodació dels fills de la immigració exterior nascuts a Catalunya constitueix un dels principals reptes socials al qual la societat catalana ha de fer front. A Catalunya hi ha poca informació sobre la seva situació social actual, per tant, cal avançar en aquest coneixement per tal de preveure els problemes als quals s'enfrontarà una part molt significativa dels futurs joves catalans.

El text s'estructura en diversos capítols. En el primer es planteja la recerca i s'indiquen els objectius i el coneixement teòric precedent sobre la immigració jove –en destaca el tractament de la construcció social de “jove” i la seva relació amb el concepte immigrant–. D'altra banda, es tracta el debat sobre la integració socioeconòmica i sociocultural dels fills de les persones immigrants a Europa i als Estats Units. Per últim, el capítol situa el lector en la qüestió jurídica i competencial que afecta la condició jurídica dels joves d'origen immigrant, i en els canals de provisió de serveis públics.

En el segon capítol s'explica la metodologia seguida en la recerca, que combina l'anàlisi quantitativa, de diferents bases de dades estadístiques, amb l'aproximació qualitativa, a partir de grups de discussió, entrevistes en profunditat i l'anàlisi documental. Cal destacar la distribució territorial del treball de camp, que pretén aconseguir un equilibri entre realitats locals diferents, segons la grandària dels municipis i els àmbits del pla territorial. A més de la base empírica qualitativa, en la recerca també s'ha fet una explotació complementària a través de diferents bases estadístiques.

En el tercer capítol es presenten dades estadístiques sobre l'evolució i la distribució de la població jove d'origen immigrant a Catalunya –amb aquest fi es té en compte tant la nacionalitat com el lloc d'origen–. El capítol també aprofundeix en la dimensió territorial a partir de la distribució comarcal de la població estrangera i segons els àmbits del pla territorial. Alhora, s'hi fa referència a la distribució territorial segons el gènere de la població jove d'origen estranger.

En el quart capítol s'analitzen les polítiques municipals amb relació a la població jove d'origen immigrant. Per a aquesta tasca es contextualitza l'actuació pública en l'àmbit local a partir dels plans de joventut i de ciutadania i immigració en l'àmbit autonòmic. A continuació, a partir dels plans locals en matèria de joventut, s'estudien les dimensions discursives, substantives i operatives i s'identifiquen les actuacions en el marc de tres models d'actuació: a) d'afirmació d'identitat; b) de transició, i c) mixtos. A més, s'examinen les accions municipals en el marc de les polítiques d'acollida, igualtat i acomodació, com a eixos vertebradors de les polítiques d'immigració a Catalunya.

El cinquè capítol, el més extens de la recerca, estudia la situació de la població jove d'origen immigrant en cinc àmbits d'actuació (formació, treball, habitatge, salut i participació) i afegeix una dimensió transversal en tots els àmbits: el gènere. En cada apartat s'examinen les necessitats i les demandes, els canals d'informació, la tipologia de proveïdors i les necessitats insatisfetes de cadascuna de les tres tipologies de joves de l'estudi. Aquest mètode permet comparar cada grup de joves i diversos àmbits.

El sisè capítol tracta del complex procés d'arrelament social a Catalunya dels joves d'origen immigrant. S'ha d'entendre l'arrelament com la interacció entre la societat catalana i aquests col·lectius i examinar-lo en el marc d'un procés més ampli de cohesió social. A partir d'aquest plantejament, es tracten: a) els processos de construcció d'identitat i l'adscripció nacional;

b) l'adhesió als valors de la societat receptora, la idea de retorn i les actituds davant la naturalització; c) la participació política i el sentiment de pertinença a un projecte comú, i d) la discriminació. El capítol es complementa amb una anàlisi de la relació entre les persones joves objecte d'estudi i la llengua, en la seva vessant instrumental i simbòlica. Finalment, conclou amb la visió del personal tècnic sobre l'arrelament i la cohesió, en contrast amb la dels joves.

En el setè capítol se sintetitzen els resultats i s'aporten conclusions i recomanacions. En primer lloc, es resumeix la manera en què opera la doble condició de jove i d'immigrant i com afecta tant els joves com la posada en pràctica de les polítiques locals de joventut i immigració. En segon lloc, se situa la intervenció pública pel que fa al "model institucional d'integració". Per últim, i en clau prospectiva, s'identifiquen les tendències principals de les trajectòries d'assimilació i aculturació lingüística, emancipació i participació.

I. LA DOBLE CONDICIÓN DE JOVE I D'IMMIGRANT

A l'hora de situar les persones joves d'origen immigrant, es produeix un doble condicionament social: són joves i procedeixen de la immigració (com a migrants o fills de migrants).

Respecte a la condició de jove, en primer lloc podem considerar la joventut com una etapa vital amb significat en si mateixa i amb un conjunt de valors propis. Es tracta d'una concepció afirmativa de la joventut en relació dialògica amb la societat adulta. Segons Colloca (2007:28), és la que s'usa en l'actualitat, en un marc d'individualització que obre àmbits de llibertats nous per als subjectes i que determina una situació on la pertinença es configura cada cop més com una elecció, especialment en un context de pluralisme cultural i de transnacionalitat, que remet a una identitat juvenil sotmesa a la temporalitat i la reversibilitat.

En segon lloc, es concep la joventut com un temps de transició des de la infància i l'adolescència cap a la condició adulta. Allò que defineix el període juvenil és el tipus de reptes i de decisions que ha de prendre un individu i que tenen a veure amb la culminació del seu procés d'adquisició de credencials, d'incorporació i de consolidació laboral, i de constitució d'una llar pròpia. Actualment s'ha de parlar de transicions, en plural, atesa l'elevada heterogeneïtat de modalitats de transicions a la vida adulta que es produeixen entre les persones joves (Casal et al., 2006: 39).

Tot relacionant les dues aproximacions prèvies, veiem que quan s'analitzen les realitats i les necessitats de les persones joves immigrants hi ha la tendència a ressaltar els aspectes socialitzadors vers l'immigrant en detriment de les concepcions afirmatives de la joventut com un conjunt de valors i una etapa amb contingut en si mateixa (Palacín, 2005: 17).

En tercer lloc, des d'una perspectiva nominalista es posa l'accent en la invenció de la "joventut" (immigrant o no) com a subjecte polític i social, i se'n remarca el caràcter heterogeni, plural i sociohistòric (Bourdieu, 1984; Lozano i Soler, 1994: 38; Revilla, 2001: 108). Segons l'enfocament nominalista, els conceptes *joventut* i *immigració* es construeixen al voltant d'ambivalències: d'una banda, des del discurs positiu se sol parlar de la joventut concebuda com a objecte de desig dels adults; de l'altra, des del discurs negatiu s'hi associen determinats estereotips segons els quals els joves estan sota sospita i se'ls etiqueta de "mal educats", "violents", "egoistes", "consumistes", "poc compromesos", etc. (Paris et al., 2006: 291)

Figura 1. Algunes connotacions positives i negatives de la joventut i la immigració

<p>Immigrats/Immigració en positiu</p> <ul style="list-style-type: none"> Generació de riquesa (PIB) Manteniment del sistema de pensions Enriquiment cultural Incorporació de la dona al treball 	<p>Joves/joventut en positiu</p> <ul style="list-style-type: none"> Bella, positiva, alegre Innocent Nous valors, compromesa
<p>Immigrats/Immigració en negatiu</p> <ul style="list-style-type: none"> Invasió, al·luvió, devessall, onades Lumpen, proletariats Exèrcit de reserva Criminals, víctimes Consumidors de recursos 	<p>Joves/joventut en negatiu</p> <ul style="list-style-type: none"> Violents Mal educats Psicològicament immadurs Poc compromesos Hedonisme narcisista

Font: Elaboració pròpia.

La condició d'immigrant fa referència als condicionaments socials que emmarquen el desplaçament d'un territori a un altre, així com l'assentament, mentre que el concepte estranger es refereix a la condició jurídica de la immigració. Els condicionaments socials comprenen un ventall ampli d'aspectes, des de les condicions econòmiques i laborals als països d'origen i destí fins a les característiques en què es produeixen els processos d'interdependència mútua amb la població autòctona, incloent-hi problemes socials com la segregació i el racisme. Aquests condicionaments no afecten únicament els immigrants, és a dir, les persones que efectivament s'han desplaçat, sinó que també poden reproduir-se en el cas dels seus fills, tant per la posició social d'origen desavantajosa en la societat receptora dels progenitors, com per aspectes xenòfobs i de discriminació racial. Per tant, acadèmicament, es defineixen diferents generacions de la immigració per tractar la reproducció intergeneracional del seu estatus en la societat receptora.

Els estudis centrats en la perspectiva generacional tenen com a propòsit explicar què hi ha de nou en el procés d'adquisició d'un estatus social propi entre els descendents d'immigrants. El seu estatus pot implicar l'abstencionisme i la invisibilització política, la mobilitat social descendent i

la solidificació com a infraclasse (Aparicio i Tornos, 2006: 24-25). Aquesta reproducció social la subratllen Bolzman, Fibi i Vial (2001:20), que indiquen que els fills dels immigrants podrien acabar reproduint l'estatus dels seus pares en les societats receptores. Així doncs, les societats receptores poden produir immigrants endògens a través dels seus fills.

En el cas nord-americà –un dels àmbits geogràfics on existeix més tradició de recerca sobre la situació dels fills d'immigrants–, la condició de “nova generació” es referiria a les condicions actuals de reproducció social, en què els fills d'immigrants afronten tres desafiaments d'inclusió social: 1) persistència de la discriminació racial; 2) desigualtat i segmentació del mercat de treball, i 3) consolidació de la població marginada en alguns barris de les ciutats (Portes, 1996). Davant aquesta situació, la teoria de l'assimilació segmentada suggereix que l'avenç socioeconòmic pot tenir lloc quan la segona generació protegeix les tradicions i els valors de la comunitat d'immigrants (Portes i Zhou, 1993; Portes, Fernández-Kelly, Haller, 2005). Per aconseguir una mobilitat social ascendent, l'èxit escolar és un factor clau, el qual sol dependre del nivell d'arrelament familiar i cultural dels nois amb la comunitat, és a dir, de la seva integració en les xarxes cohesionades de coètnics. Aquesta observació qüestiona radicalment la idea de la integració de caire assimilacionista en allò sociocultural i relacional, i obre la possibilitat de diferents situacions d'assimilació cultural i incorporació socioeconòmica, tal com mostra el quadre següent:

Figura 2. Assimilació segmentada. Tipologies d'incorporació socioeconòmica i assimilació cultural

		Incorporació socioeconòmica	
		Alta	Baixa
Assimilació cultural	Alta	Lineal clàssica o straight-line mode Abandonament de les identitats ètniques i dels costums a mesura que es produeix la incorporació i la mobilitat social ascendent.	Anòmica o il·lusòria Adquisició superficial d'estils de vida propis de la societat receptora, però amb manca de recursos o oportunitats per accedir als mitjans de consum corresponents.
	Baixa	Selectiva Èxit escolar i mobilitat social ascendent vinculats al manteniment de costums ètniques, biculturalisme i bilingüisme. Factor clau: capital humà i capital social.	Assimilació a la baixa o Downward assimilation Incorporació a comunitats marginals o discriminades, generant sentiments de refús cap a la societat receptora.

Font: Basat en Ambrosini, 2004; citat a Terrén 2006.

2. METODOLOGIA

Estudiar les necessitats i les demandes de les persones joves d'origen immigrant equival a indagar sobre una situació molt heterogènia, en què la primera qüestió que es planteja consisteix a distingir entre les característiques de les persones immigrants arribades a Catalunya per decisió pròpia i els grups, també diversos, de joves fills d'immigrants arribats en el marc d'un projecte migratori familiar. En la nostra recerca¹ hem diferenciat els tres grups principals següents segons la situació generacional respecte al projecte migratori i el moment d'arribada:

Grup 1. Joves amb un projecte migratori propi, arribats amb més de 18 anys;

Grup 2. Joves fills d'immigrants, nascuts a Catalunya o arribats durant la infantesa (menys de 10 anys);

Grup 3. Joves fills d'immigrants, arribats a Catalunya després de la infantesa (fins als 18 anys).

En els tres subgrups, la població objecte d'estudi han estat els joves entre 16 i 29 anys² (legalment, en edat de treballar), tot i que se n'han exclòs els procedents dels països més desenvolupats i s'hi han inclòs els procedents de l'Europa de l'Est. El nostre disseny ha optat fonamentalment per tècniques de producció d'informació de caire qualitatiu. Les principals tècniques emprades i el volum d'informació recollida són les que es presenten a la taula següent:

-
- 1 Els objectius generals i les pautes principals del disseny metodològic d'aquesta recerca parteixen d'una proposta de l'Observatori Català de la Joventut (Secretaria de Joventut de la Generalitat de Catalunya).
  - 2 A causa de l'estructura de les bases de dades, en el cas dels tractaments estadístics s'inclouen els individus de 15 anys.

Figura 2.1. Resum de la metodologia i el treball de camp

Situació general de Catalunya	Anàlisi bibliogràfic i d'informes previs			
	Anàlisi de la legislació			
	Anàlisi estadística de fonts secundàries referents a les característiques del territori i de la població juvenil d'origen immigrant Anàlisi estadística de l'Enquesta de Participació, Política i Joves (2006), amb una àmplia mostra del col·lectiu immigrant			
Situació municipal	Anàlisi dels plans locals de joventut i dels plans de ciutadania i d'immigració de 10 municipis			
Profundització en la situació municipal	Entrevistes amb 10 tècnics i tècniques de joventut i d'immigració d'aquests municipis			
	Municipi 1	Municipi 2	Municipi 3	Municipi 4
Sobre necessitats i demandes	16 entrevistes a joves usuaris. 4 a cada municipi			
	12 grups de discussió amb joves usuaris. 3 a cada municipi			
	4 grups de discussió amb responsables dels serveis. 1 a cada municipi			
	10 entrevistes biogràfiques. 2-3 a cada municipi			
Anàlisi de la tipologia de serveis i recursos disponibles i del seu funcionament	16 equipaments de formació, treball, lleure i cultura i esports. 4 a cada municipi			

Font: Elaboració pròpia.

L'àmbit territorial de l'estudi és Catalunya. En una primera fase s'ha cercat una representació estructural de 10 casos municipals, i en una segona, s'ha aprofundit en 4 d'aquests municipis. D'acord amb els set àmbits del pla territorial, en l'elecció dels municipis s'han pres com a variables d'homogeneïtat l'existència d'un pla local de joventut i la representació de població jove d'origen estranger. Pel que fa als criteris de variabilitat, s'ha optat per les grandàries poblacionals i la procedència geogràfica diversa de la població d'origen immigrant.

En total, hi ha hagut una participació de 106 joves en les entrevistes biogràfiques i els grups de discussió (10 a les entrevistes biogràfiques, 80 als grups de discussió i 16 als equipaments). També hi han participat 49 tècnics (23 de diferents àrees municipals en contacte directe amb la prestació de serveis a joves d'origen immigrant, 10 de les àrees de joventut dels ajuntaments i 16 responsables d'equipaments municipals). A més, en l'àmbit documental, s'han analitzat els plans locals de ciutadania i immigració i els plans locals de joventut dels municipis.

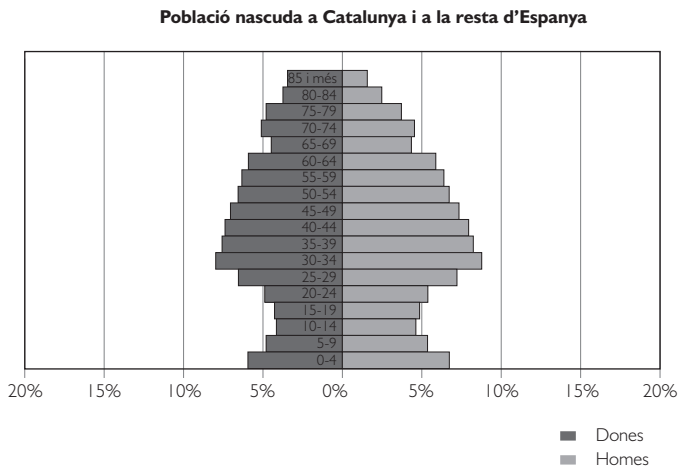
3. CONTEXTUALITZACIÓ ESTADÍSTICA

Les dades del Padró continu de població de 2008 mostren que a Catalunya el 27,0 % de la població entre 15 i 29 anys ha nascut a l'estranger. Es tracta de 370.000 joves procedents de més de 150 països diferents, arribats majoritàriament durant l'última dècada i molt distribuïts pel conjunt del territori català. Aquesta dada inclou tant les persones joves amb un projecte migratori propi, com una part de les persones filles d'immigrants reagrupades i que ara són en aquesta franja d'edat.

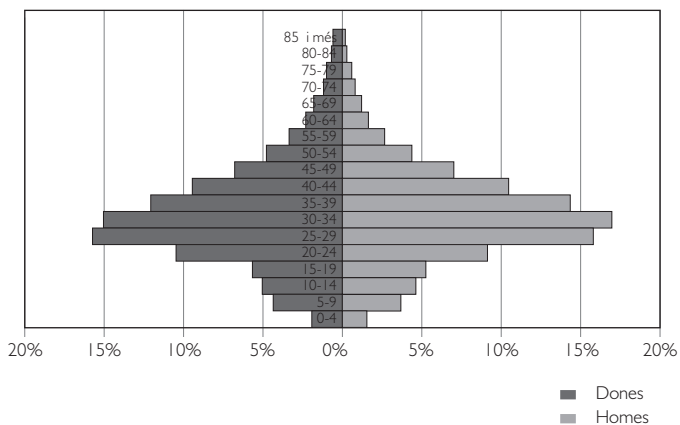
Respecte als futurs joves, a Catalunya l'11,5 % dels menors de 15 anys (més de 125.000 nois), han nascut a l'estranger. D'altra banda, en quatre anys, des de principis de 2004 fins a finals de 2007, a Catalunya s'han reagrupat més de 65.000 descendents d'immigrants (Alcalde, 2008). Segons Idescat, l'any 2008 van néixer a Catalunya més de 25.220 nadons fills de mare estrangera, el 28,2% del total de nounats. Si tenim en compte que són precisament les famílies d'origen immigrant amb fills a Catalunya les que tenen més voluntat de permanència i d'integració a la societat catalana, hem de recordar que el gran repte de futur és que aquestes persones creixin amb una igualtat d'oportunitats formals i reals amb la resta de joves de Catalunya.

La comparació de la piràmide d'edats reflecteix molt clarament la distribució desigual segons l'origen i la tendència de la població d'origen estranger a acumular-se en els grups que van entre els 20 i els 39 anys. Quant al grup d'edat de 15 a 29 anys, presenta un fort creixement a mesura que l'edat s'incrementa, de manera que el nombre de persones de 25 a 29 anys arriba a triplicar-se respecte les de 15 a 19. En el grup d'edat de 15 a 29 anys també es detecten diferències de gènere, ja que, tot i que entre els 15 i els 24 presenten una estructura més paritària, entre els 25 i els 29 anys la piràmide es masculinitza considerablement.

Gràfic I. Piràmide comparada de població nascuda a Catalunya i a la resta d'Espanya i població nascuda a l'estranger. Catalunya, 2008

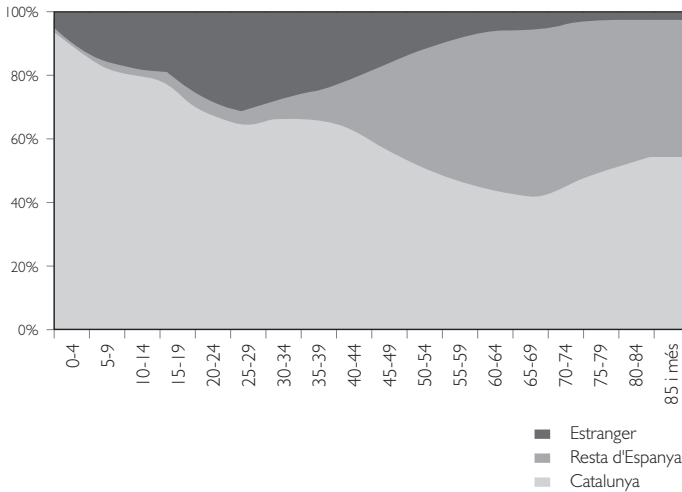
Població nascuda a l'estranger

Font: Elaboració pròpia a partir del Padró d'habitants (2008).

El gràfic següent permet observar les dues grans etapes migratòries que s'han produït a Catalunya durant el darrer segle. Hi podem observar que les migracions exteriors han passat a reemplaçar les interiors de manera gradual.

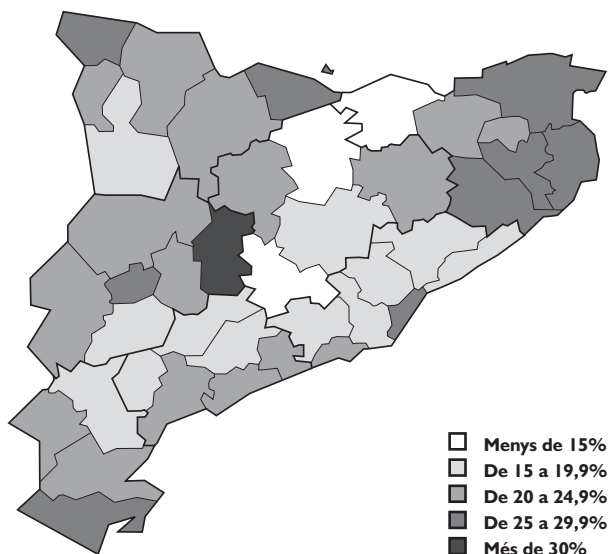
Gràfic 2. Distribució de la població segons el lloc de naixement i l'edat. Catalunya, 2008

Font: Elaboració pròpia a partir del Padró d'habitants (2008).

Els gràfics següents presenten la distribució territorial de la població jove de nacionalitat estrangera. Hi destaca la gran dispersió a tot el territori, que trenca amb la idea de l'acumulació a les grans ciutats. Si bé és cert que en termes absoluts es pot afirmar que hi ha més població estrangera a l'àrea metropolitana de Barcelona que a la resta de Catalunya, el seu pes relatiu és, en conjunt, més baix. Com es pot observar, hi ha fins a deu comarques que registren taxes superiors al 25 % de població jove estrangera.

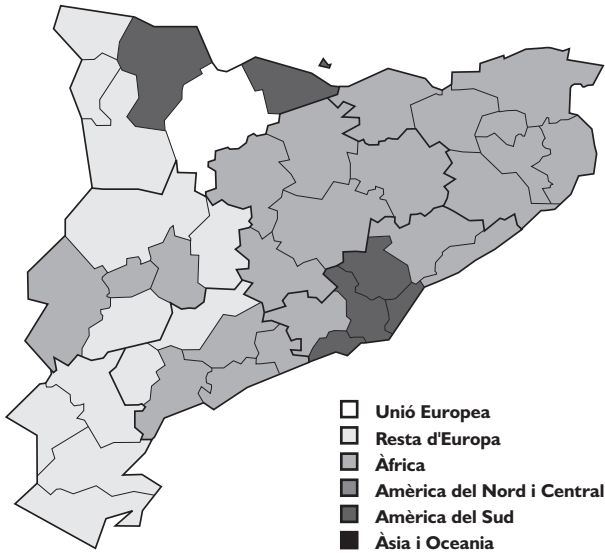
Gràfic 3. Població de nacionalitat estrangera de 15 a 29 anys per comarques. Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia a partir del Padró d'habitants (2007).

A la distribució següent es mostra la representació territorial dels grups de nacionalitats majoritàries de joves entre 15 i 29 anys a cada comarca de Catalunya. Convé comentar que les nacionalitats apareixen agrupades per continents, fet que distorsiona, en certa manera, la percepció de la distribució. Tot i així, resulta interessant comprovar que a la meitat de comarques catalanes el grup majoritari és el provinent d'Àfrica, i que hi ha una presència important de població sud-americana a l'àrea metropolitana de Barcelona i a dues comarques pirinenques.

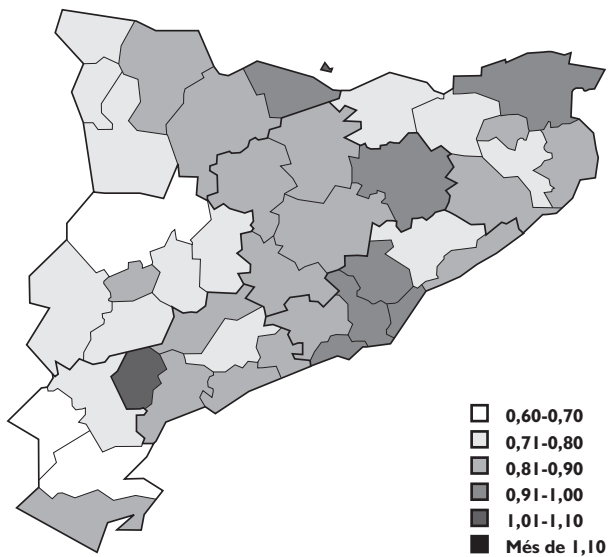
Gràfic 4. Continent d'origen predominant per comarques. Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia a partir del Padró d'habitants (2007).

Finalment, un altre element descriptiu que ens pot ajudar a entendre la realitat de la població immigrada a Catalunya és la taxa de feminitat, és a dir, el nombre de dones per cada home. El fet que moltes de les feines a què tradicionalment té accés la població estrangera tinguin un component de gènere important i estiguin molt associades al territori, configura el mapa següent. La masculinització de la població estrangera de 15 a 29 anys (0,89 dones per home) contrasta amb la tendència de la població catalana de nacionalitat espanyola de 15 a 29 anys, que està lleugerament feminitzada (1,05 dones per home). L'observació del mapa ens permet veure que les comarques amb l'índex de feminitat més alt són les que tenen una economia orientada al sector dels serveis, i que les comarques amb l'índex més baix són les que es dediquen amb més incidència al sector primari i secundari. D'altra banda, també cal tenir en compte l'efecte masculinitzador del món de la construcció en el territori, ja que ha aportat un gran contingent masculí a les comarques on té més pes. Convé destacar l'excepció del Priorat, que presenta l'índex de feminitat més alt de Catalunya, probablement a causa de la singularitat de la indústria vitivinícola de la zona i del perfil dels treballadors.

Gràfic 5. Taxa de feminitat de la població de nacionalitat estrangera de 15 a 29 anys per comarques. Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia a partir del Padró d'habitants (2007).

4. TRES TIPOLOGIES DE JOVES I CINC ÀMBITS INSTITUCIONALS D'ACTUACIÓ

Des de la perspectiva del model institucional d'integració, les polítiques en matèria de formació, treball, habitatge o salut resulten claus per a la provisió de benestar socioeconòmic de la població immigrada i les seves possibilitats de mobilitat ascendent. Les diferències en els sistemes educatius (any d'inici de l'escola, nombre d'hores de contacte a l'escola primària, tria primerenca o tardana de l'educació secundària) tenen, en aquest esquema, una gran influència (Crul i Vermeulen, 2003; Thomson i Crul 2007). L'enfocament se centra, doncs, en l'important paper de les institucions en el procés d'integració, que sovint queda amagat quan ens interessem pels grups d'immigrants en si mateixos o per les definicions i els processos de construcció política i social de la ciutadania.

Tal com es deriva del model institucional, cal aprofundir en les relacions entre les persones joves d'origen immigrant i els diferents àmbits institucionals per conèixer els mecanismes a través dels quals assoleixen trajectòries socials d'èxit. La nostra anàlisi ha inclòs cinc eixos principals, sobre els quals analitzem la relació entre l'oferta de serveis i les necessitats de la població jove d'origen immigrant. Aquests eixos són: formació, treball, habitatge, salut i participació. Respecte a cadascun d'ells, ens centrem en:

- a) les necessitats i les demandes detectades;
- b) els canals d'accés a l'oferta pública, i
- c) la valoració d'aquesta oferta, destacant-ne les dificultats d'accés.

4.1. Formació

Les situacions respecte a la formació de les persones joves d'origen immigrant, com succeeix en el conjunt d'àmbits analitzats en aquest text, són molt heterogènies en funció del seu lloc en el projecte migratori familiar. Tot i així, l'abandonament escolar prematur, el nivell baix d'estudis o la manca de formació professional específica té un impacte evident en el seu futur personal i professional. Un impacte que es tradueix, principalment, en un dèficit de recursos per afrontar tant la cerca d'una feina de qualitat –i també la precarietat per adaptar-se a un mercat laboral cada cop més exigent i inestable–, com la capacitació per participar en la presa de decisions que interessin els ciutadans (Calero i Bonal, 1999).

Grup I. La informació recopilada mostra que les necessitats principals en l'àmbit de la formació dels joves amb un projecte migratori propi se centren en l'homologació institucional i el reconeixement social de les titulacions obtingudes al país d'origen. Aquesta situació comporta un problema freqüent de sobrequalificació en els estadis inicials de la incorporació al mercat de treball català.

S'ha d'assenyalar que, en general, durant els primers anys d'estada a Catalunya, entre els joves nous, especialment els que tenen menys formació, s'observa poc interès a participar en activitats formatives, perquè la seva preocupació principal és aconseguir i conservar un lloc de treball que els faciliti una renda. Tanmateix, els que aspiren a millorar la seva situació professional mostren la necessitat d'augmentar la formació lingüística per a l'activitat laboral. Es detecta una predisposició favorable a la participació a cursos de català, tot i que, a la vegada, el nivell d'inscripcions és relativament baix i es produeixen abandonaments freqüents. El problema principal per a la participació en aquests cursos és la incompatibilitat entre horaris laborals i horaris formatius, però també cal tenir en compte que la inserció laboral fonamental durant els primers anys a Catalunya (servei domèstic, construcció, hostaleria, etc.) es fa en àmbits on el castellà és la llengua dominant, de manera que es relativitza la importància del català en el context laboral. Ara bé, a mig i llarg termini les persones veuen limitades les seves possibilitats de promoció laboral i de mobilitat intersectorial cap a sectors amb més intensitat lingüística en el desenvolupament de les tasques. L'aprenentatge del català i l'homologació i el reconeixement de la formació prèvia resulta important, doncs, a mig i a llarg termini, tant per a la satisfacció laboral com per fer possible una mobilitat social ascendent de les persones joves immigrants i les seves famílies, per a una societat que aspira a centrar la seva producció en béns competitiu internacionalment i destacar per la qualitat i la innovació més que no pas per tenir una mà d'obra barata.

Respecte als canals d'obtenció d'informació de l'oferta formativa, s'utilitzen canals informals (amics, familiars i coneguts) més que oficials. Aquests canals fan que l'accés a la informació sigui parcial i confús. En general, les persones coneixen més els recursos existents per a la formació en català que altres tipus de formació.

Pel que fa a la valoració de l'oferta formativa i el seu accés, convé subratllar la crítica sobre els horaris de l'oferta, que esdevenen poc compatibles amb els horaris laborals i les responsabilitats familiars. Destaquen també els problemes d'accés a la formació sense tenir convalidats els títols d'ensenyament

secundari i entre les persones en situació irregular.³ Finalment, als municipis de menys grandària es critica el ventall limitat d'opcions formatives.

Grup 2. La presència de joves fills d'immigrants nascuts a Catalunya o arribats en la infància que han participat a la nostra recerca és prèvia a la darrera dècada, fet que condiciona que la seva experiència educativa sigui diferent de la que es produeix actualment en molts centres educatius, que tenen més presència d'immigració. Les necessitats d'aquest perfil de joves són força assimilables a les de la resta de joves del seu grup d'edat, municipi i estrat social. La mancança principal en el procés educatiu dels no castellano-parlants és que han perdut les competències formals (lepto-escriptura) de la seva llengua materna. Atesa l'adhesió majoritària d'aquestes persones joves als valors de la societat receptora, tal com hem observat, es tracta d'un grup especialment capacitats per treballar en l'acollida i l'acomodació de les noves generacions d'infants i joves, de manera que els seria molt útil tenir més coneixement formal de la llengua materna i la cultura d'origen per establir lligams entre la societat d'origen i la societat receptora.

Aquest grup registra unes aspiracions formatives elevades, vinculades a unes expectatives laborals que també ho són. Tot i així, aquestes expectatives sovint resulten difícils de materialitzar per motius econòmics. En aquest context, es detecta més incidència de trajectòries obreres i més demanda de formació ocupacional. Hem d'afegir que, en els equipaments formatius analitzats, hi ha una segmentació molt important dels cicles formatius segons el gènere.

Respecte als canals d'obtenció d'informació, la font d'informació principal procedeix dels centres d'ensenyament on han estudiat els joves, encara que també hi influeixen altres referents educatius (companyes, familiars, amics, etc.). Fonamentalment, els més joves identifiquen l'educació reglada a la formació futura, i els de més edat també participen de la formació no reglada.

---

3 El dret a l'educació de la població d'origen immigrant a Espanya es reconeix explícitament a la Ley Orgánica sobre Derechos y Libertades de los Extranjeros en España y sobre su integración social 4/2000, i a les modificacions posteriors 8/2000 i 14/2005. Amb tot, aquest reconeixement afecta les etapes educatives obligatòries, que comprenen l'educació primària i l'educació secundària obligatòria (ESO). Cal indicar que el dret a l'educació no obligatòria en les etapes secundàries –batxillerat i cicles formatius– només es reconeix a les persones amb una situació administrativa regular.

Pel que fa a la valoració de l'oferta formativa i a les dificultats d'accés, en els municipis més petits s'hi produeix una manca de diversitat formativa ocupacional o de cicle superior. Per aquest motiu hi són notables les dificultats de mobilitat cap a les ciutats on s'imparteix una formació més elevada i diversificada. En aquest col·lectiu les dificultats s'agregen més aviat per un motiu d'origen social (dificultats econòmiques per finançar els estudis, sobretot quan requereixen mobilitat geogràfica) que no pas per l'origen nacional dels pares.

La participació elevada de les noies als centres educatius en activitats diverses posa de manifest una gran capacitat i voluntat per participar en un projecte comú. És necessari que aquesta predisposició no acabi a l'escola i que es desenvolupin mecanismes per continuar-la, tant fora de l'àmbit acadèmic com en l'accés a l'educació postobligatòria. En aquest sentit, també s'han de dissenyar accions orientades a la institució familiar.

Grup 3. En un context d'incorporació tardana de les persones joves al sistema escolar català, les principals necessitats observades respecte aquest grup (fills d'immigrants, arribats a Catalunya entre els 10 i els 18 anys) són la convalidació dels estudis i l'adaptació lingüística als centres d'ensenyament. Aquestes necessitats es fan més evidents si tenim en compte les grans expectatives formatives del grup a la societat receptora i les limitacions legals per desenvolupar una trajectòria laboral pròpia.

En els casos estudiats, en general les aules d'acollida es valoren positivament tant per les persones joves com pels professionals. Hem observat amb freqüència que alumnes amb més coneixement del castellà sol·liciten separar els grups de les aules d'acollida segons l'arrel lingüística –per exemple: els que parlen llengües romàniques haurien d'estar en un mateix grup, atès que la seva proximitat fa que els problemes lingüístics els siguin comuns i així s'optimitza l'aprenentatge—. Quant a aquesta demanda, algunes persones joves i també alguns responsables dels centres educatius es mostren escèptics des del punt de vista de la integració, ja que reforçaria les divisions de la gent jove segons el seu origen.

Respecte als canals d'informació, destaquen els canals de comunicació informals sobre la formació reglada i no reglada, fet que comporta confusions. Pel que fa a la valoració de l'oferta formativa i a les dificultats d'accés, per exemple, cal remarcar el coneixement baix sobre els requisits lingüístics reals en les proves d'accés a la universitat, que genera actituds negatives per desconeixement. En aquest mateix sentit, també es detecten

algunes posicions negatives cap a la llengua catalana com a llengua vehicular de la formació, especialment de mòduls professionals.

Des d'una perspectiva de gènere, esdevé necessari facilitar el procés d'adquisició d'autonomia de les joves filles d'immigrants arribades a Catalunya després de la infantesa, que –sense tenir, en alguns casos, experiència laboral prèvia i amb una socialització, en ocasions, des de models de família de caràcter patriarcal– es plantegen la incorporació laboral a la societat receptora. Se sol tractar d'un perfil de dones amb poca qualificació i amb un fort risc d'experimentar processos d'exclusió laboral.

4.2. Treball

La dificultat per trobar feina i accedir per primer cop al mercat laboral, la precarietat i els sous baixos, la desqualificació dels llocs de treballs, l'atur, la rotació laboral, etc., són factors clau de la vulnerabilitat social (García, Ponce de Leo 2007) que es manifesten més clarament en moments de crisi econòmica. Si bé s'afirma que el treball ha perdut centralitat com a organitzador d'activitats i generador d'identitats, el fet és que l'accés a la feina representa el primer esglaó d'integració a l'estructura social. La incorporació al mercat laboral per part de les persones joves, juntament amb l'accés a l'habitatge, representa en gran mesura la transició al món adult i la principal porta d'entrada a l'emancipació. Així ho reconeix el Pla Nacional de Joventut, segons el qual l'accés a un treball digne és una de les mancances principals que la gent jove ha d'afrontar per gaudir de la condició de ciutadans de ple dret.

Grup I. L'arribada d'aquests joves a Catalunya durant la darrera dècada té, fonamentalment, un motiu econòmic vinculat al creixement d'oportunitats laborals que ha viscut el país. S'ha de remarcar que la majoria dels nous nínxols laborals per a la gent immigrant, que han actuat com a factors d'atracció de la immigració, se situen en el segment secundari del mercat de treball, que ofereix unes condicions d'ocupació i treball pitjors que les del segment primari, que bàsicament és ocupat per persones autòctones.

En aquest context, en l'àmbit del treball la principal necessitat de les persones nouvingudes és aconseguir un treball remunerat, fins i tot abans que el permís de residència i de treball. En el marc del segment secundari de treball, s'ha de subratllar la importància de l'economia informal.

La rellevància d'aquest sector, junt amb la contínua arribada de treballadors de manera irregular, majoritàriament *overstayers* (el visat dels quals ja ha superat el temps màxim d'estada autoritzat a Espanya), ha generat una segmentació dels mateixos joves immigrants segons la seva situació jurídica a Catalunya. En una situació de crisi econòmica i desocupació creixent, les persones immigrades amb més temps de residència a Catalunya i amb una situació jurídica regular es mostren inquietes per l'arribada de nous immigrants que puguin deteriorar la situació laboral. En aquest sentit, es mostren favorables a un major control i ordenació dels fluxos migratoris.

En relació amb els canals d'informació, es fa una valoració negativa dels serveis d'ocupació públics com a eines de col·locació laboral, tot i que objectivament hi ha poc coneixement dels canals i els espais de difusió oficials d'ofertes de feina. Així, preval la utilització de canals informals per accedir a l'ocupació, mentre que l'ús dels canals formals obeeix principalment a motius legals (tramitació o renovació de permisos). En general, es produeix una dissociació entre els serveis oficials vinculats a l'àmbit del treball, que es consideren aparells burocràtics lligats al control de fluxos i d'estada, i els mecanismes informals i de mercat, que són els que efectivament proporcionen feina remunerada. El fet de participar més temps al mercat de treball fa que se'n percebi amb més intensitat la situació d'etnoestratificació, no només quant als aspectes administratius vinculats als condicionaments legals de l'estada, sinó també a les situacions de discriminació per raó d'origen entre els ocupadors, que és més evident en els casos dels col·lectius estigmatitzats i identificables fenotípicament.

Grup 2. Segons Palacín (2005: 17-19), les transicions laborals dels fills d'immigrants es produeixen en un mercat que reproduïx alguns dels desavantatges en què es troben els seus pares. Alguns factors que els condicionen l'accés al mercat laboral són: a) l'existència d'estereotips al mercat de treball respecte les nacionalitats, que dificulten l'accés als sectors i les categories més valorats socialment; b) l'estructura desigual del capital cultural (sistemes de valors familiars, en forma d'expectatives, desitjos, models i coneixements), que sol ser menys funcional en la societat d'acollida; c) el valor del capital social i informatiu, que recau en les xarxes i la competència dels pares per aportar consells i ajudar a escollir una determinada trajectòria de transició, formativa o de qualificació. Aquesta situació fa que es projectin sobre aquests joves unes expectatives d'integració laboral esbiaixades que sovint no responen a les pautes del mercat de treball actual ni als valors i significats associats a la joventut actual. En aquesta situació, hem observat que aquests joves tenen la voluntat de posar de manifest

davant dels ocupadors que són persones plenament socialitzades en el sistema educatiu català i que són diferents respecte la gent jove arribada en els darrers anys a Catalunya. La seva demanda principal és que les seves opcions laborals es fonamentin en la titulació, l'experiència i l'esforç, i no pas en trets fenotípics o relatius al país d'origen dels pares.

Respecte als canals d'informació en l'àmbit laboral, les persones joves valoren negativament els serveis públics d'ocupació, tot i que, pel que fa al personal tècnic, tenen un coneixement escàs dels serveis que presten. Els joves empren activament Internet, les empreses de treball temporal i les xarxes informals. Sembla que es produeix una desconexió entre l'elevada oferta de serveis d'ocupació d'alguns municipis visitats i la infrautilització d'aquests per part del jovent d'aquest grup. En aquest sentit, quan s'emprenen iniciatives orientades a difondre l'oferta entre els treballadors estrangers, aquesta es concreta en els treballadors nouvinguts i obvia les persones joves que ja resideixen fa temps al municipi i que s'afronten per primer cop al mercat laboral.

Quant a la valoració de l'oferta laboral i a les dificultats d'accés, destaca la precarietat i els sous baixos de moltes ocupacions que desenvolupen les persones joves en general, sense que s'arribi a establir un perfil diferent de feines per a joves fills d'autòctons i fills de catalans en el mateix estrat social. Convé subratllar, com en l'àmbit de la formació, les dificultats de mobilitat interlocal.

Grup 3. Les persones joves reagrupades després de la infància presenten expectatives d'inserció i promoció laboral elevades, ja que en el moment que arriben a Catalunya perceben la societat receptora com un espai d'oportunitats tant en l'àmbit formatiu com de treball, de consum i d'oci. El problema principal d'aquest grup, de manera molt específica, són les constriccions legals d'accés a la primera feina formal i remunerada. Així doncs, la principal necessitat i demanda insatisfeta és la facilitat d'accés a una primera feina i als permisos de treball. També, per tal d'assolir aquestes expectatives, les demandes se centren en el reconeixement de les experiències laborals i formatives prèvies al país d'origen.

Pel que fa als canals d'informació, els joves prioritzen les xarxes informals (de familiars, amics i coneguts), però també accedeixen a la informació a través d'Internet i d'empreses de treball temporal. De la mateixa manera que en els altres dos col·lectius, valoren negativament els serveis públics d'ocupació. Respecte a l'oferta laboral i les dificultats d'accés, continuen

destacant la manca de mitjans de transport que comuniquin les localitats petites amb les grans ciutats. També critiquen la manca d'acreditacions formatives (títol d'ESO) i el baix coneixement de català en el cas de les persones que han arribat recentment o en els darrers anys a l'educació obligatòria i que no han continuat estudiant. Convé fer una valoració molt positiva dels centres formatius que desenvolupen treballs de pràctiques en empreses, perquè procurin facilitar una primera ocupació a mig termini a aquests joves.

4.3. Habitatge

L'habitatge té, per als investigadors socials, una qualitat interessant: és un indicador de l'estructura de les desigualtats existents en una societat i en un moment concret, que es manifesten molt especialment en la condició de jove i immigrant. En els darrers anys, aquestes persones han viscut amb condicionants específics el problema de l'habitatge. Segons Leal (1995), el retard en l'emancipació residencial es produeix tant per raons econòmiques (precarietat laboral, augment dels preus de l'habitatge, etc.) com formatives (allargament del període formatiu) o familiars (canvis en els models i valors familiars). El mateix procés d'emancipació residencial s'ha flexibilitzat i diversificat, fins a perdre la seva vinculació tradicional al matrimoni i la formació d'una família i deixar de tenir un caràcter definitiu (Garcia, 2008).

Grup I. Si ens centrem en les necessitats d'habitatge de les persones joves amb un projecte migratori propi, hem d'indicar que presenten diferències molt importants en relació amb els joves autòctons dels mateixos grups d'edat. En primer lloc, perquè la recerca d'habitatge és un procés desvinculat del procés d'emancipació familiar. En segon lloc, perquè a Catalunya, almenys en els primers estadis, la recerca d'habitatge consisteix a trobar un allotjament temporal. En tercer lloc, perquè hi ha més tendència a optar per l'allotjament compartit i més pluralitat en la composició dels membres de la llar. En quart lloc, perquè la necessitat d'habitatge és més urgent que per als joves autòctons atesa l'absència de progenitors i els condicionaments legals –com ara per dur a terme processos de reagrupació familiar.

Les principals demandes observades són el lloguer temporal o de transició, en un context de recerca de millora residencial, tant per a l'ocupació compartida com independent. L'edat representa una variable poc rellevant, ja que les necessitats i les demandes estan marcades pel

temps transcorregut des de l'arribada i per la composició del nucli familiar. Quant als canals d'accés a la informació, es fonamenten en xarxes informals, bàsicament connacionals. Cal destacar el baix nivell de coneixement dels elements legals dels processos de compra i de lloguer, així com el baix nivell d'informació sobre la política d'habitatge. En el moment de realització del treball de camp, els participants han remarcat la facilitat per obtenir crèdits i el paper de les caixes i els bancs com a canalitzadors de la informació legal.

En relació amb la valoració de l'oferta d'habitatge i les dificultats d'accés, aquest grup ressalta la manca de correspondència entre els preus i els seus ingressos, que els condueix al règim d'habitatge compartit, tant de propietat com de lloguer. Esdevé molt notable la discriminació per motius d'origen en l'accés a l'habitatge, agreujada pels requisits dels propietaris i les limitacions d'estada i de situació irregular a Catalunya. També destaca la manca de suport familiar en l'accés a l'habitatge i les pràctiques de relloguer. Finalment, entre els que han accedit a un habitatge de propietat es detecten casos de sobreendeutament.

Grup 2. En el cas dels fills de persones immigrades, l'emancipació residencial no es considera una necessitat urgent, sinó que més aviat es defineix com la formació d'una nova llar –amb una motivació semblant a la de les persones joves autòctones–. Les necessitats apunten fonamentalment al lloguer d'habitatge, i es critica l'eficiència dels pressupostos destinats a l'habitatge públic de propietat. En aquest sentit, hi ha una demanda de polítiques favorables al lloguer compartit i de protecció oficial.

Respecte als canals d'informació, existeix un nivell d'informació considerable sobre la situació del mercat i la política d'habitatge. Les xarxes socials i els mitjans de comunicació tenen un paper protagonista en la provisió d'informació. Quant a la valoració de l'oferta i a les dificultats d'accés, hi ha una manca de correspondència entre els ingressos, l'estabilitat laboral i els estalvis de la gent jove, i el preu de l'habitatge, no només de propietat sinó també de lloguer. Aquest desequilibri del mercat implica una dependència familiar, que en aquest cas sovint va acompanyada de l'allargament de conflictes familiars que podrien tenir un altre caire amb l'emancipació residencial. Com en el grup anterior, es detecten casos de sobreendeutament. D'altra banda, s'observen pautes de segregació entre els fills d'immigrants, que tenen dificultats per desenvolupar una mobilitat residencial ascendent en les seves trajectòries residencials.

Grup 3. En aquest cas, l'emancipació residencial tampoc no es percep com una necessitat urgent entre les persones joves de reagrupació recent, sinó com la formació d'una nova llar i una forma d'independització. Les principals demandes d'habitatge s'adrecen a l'habitatge temporal d'estudis i al lloguer compartit. A diferència del grup anterior, s'observa un nivell baix de coneixement sobre el mercat i un nivell mitjà sobre la política de l'habitatge. Cal indicar que es tracta d'un grup amb una forta dependència de la política d'habitatge per a l'emancipació residencial. Atesa la seva situació laboral, accedir a l'emancipació residencial sense ajudes públiques és pràcticament impossible. També s'observa un endarreriment en l'emancipació per manca de recursos econòmics familiars.

Des de la perspectiva de gènere —en aquest cas, específic de les dones joves arribades després de la infància—, cal superar els obstacles legals actuals per aconseguir l'emancipació, ja que les dones han de demanar autorització de treball per poder inserir-se al mercat laboral i, en casos de ruptures matrimonials, han d'esperar dos anys per poder sol·licitar la residència independent —excepte en els casos en què les dones pateixen processos de violència masclista—. En absència d'autorització de treball, les opcions a l'abast d'aquestes dones passen principalment per l'ocupació en els serveis neteja i cura de les persones des de l'economia submergida, amb la dependència econòmica i les mancances de drets laborals associades que suposen una enorme dificultat per assolir l'emancipació residencial.

4.4 Salut

L'acte migratori es produeix majoritàriament en l'etapa de la joventut. Es tracta d'un moment vital associat a la plenitud física que resulta funcional a les necessitats de mà d'obra per desenvolupar les tasques més fatigoses de les societats receptors.⁴ Davant la imatge aparent de la immigració com a jove, sana i forta, la seva salut i atenció constitueix un objecte d'estudi ampli, no només per les diverses temàtiques que el componen, sinó també per les nombroses i variades informacions i opinions que genera. S'ha prestat poca atenció a la immigració en la seva qualitat de jove i als discursos sobre

4 En aquest sentit, l'estat de salut se sol valorar positivament en totes les categories de menors de 34 anys enquestats per l'ECVHP (2006). S'observa únicament un 10,1 % de casos en què la situació de salut és regular en els joves nascuts a l'estranger, front al 7,6% dels autòctons. En ambdós casos, l'índex de joves que es manifesten incapacitats greus per a la vida quotidiana és inferior a 1%.

la seva salut (i les seves pràctiques de risc), tot i que sovint –com quan es tracten els serveis d'atenció a la reproducció per a dones immigrades (Lurbe i Puerto, 2005)– la joventut és implícita als grups analitzats.

Grup I. Les persones joves amb un projecte migratori propi es distancien notablement en alguns tòpics que relacionen la joventut i la salut. Així, no s'identifiquen en absolut amb l'estereotip d'una joventut amb problemes de salut relacionats amb pràctiques de risc degudes a viure una època d'afirmació identitària basada en la transgressió, sinó que les persones joves participants en el nostre estudi són poc transgressores des d'aquesta òptica. En canvi, a causa de les condicions de treball, s'observen, encara que de manera limitada, malalties laborals i associades a l'envelliment prematur.

Aquestes persones joves només acudeixen a la consulta mèdica per problemes de salut i malalties en el moment de la demanda, i hi ha una sensibilització força escassa sobre la prevenció o la realització d'anàlisis periòdiques. Quant a l'ús dels serveis sanitaris, es critica la saturació d'alguns serveis, sobretot d'urgències i dels centres de salut de barris amb més increment poblacional. No existeixen demandes explícites sobre l'àmbit de cobertura sanitària, i es registra un grau elevat de satisfacció amb la cobertura pública del sistema sanitari.

El fet més recurrent són les demandes de les persones joves, en especial de les mares joves, sobre el sistema sanitari. En aquest cas s'observa un discurs més elaborat sobre la sanitat pública: se subratlla la manca d'alguns especialistes, com ara ginecòlegs i pediatres, així com la poca presència d'aquests professionals als municipis més petits, cosa que genera problemes de mobilitat. D'altra banda, cal considerar que són majoritàriament les dones les que experimenten, les dificultats per accedir als grans centres hospitalaris allunyats dels centres urbans, per la manca de transport privat.

Respecte als canals d'informació, bàsicament estan formats per mitjans de comunicació i xarxes familiars i d'amistats. Hi ha poques persones que hagin rebut informació sobre el sistema sanitari al moment d'empadronar-se. El coneixement sobre la salut entre les persones joves és, en general, molt deficitari, però també s'observen poques ganes de saber-ne més. Destaca, en el cas de les persones amb fills a Catalunya, la informació que reben des de les escoles sobre el consum de substàncies tòxiques, les relacions sexuals i la sexualitat.

Pel que fa a la valoració de l'oferta sanitària i a les dificultats d'accés, se subratllen els malentesos en la comunicació amb el personal administratiu dels CAP durant la tramitació de la TIS, així com la informació parcial, fragmentada i limitada del sistema sanitari. Quan n'hi ha, es valoren positivament els serveis de mediació lingüística i es consideren totalment necessaris per a una correcta relació metge-malalt. Tot i així, es detecta una inadaptació persistent dels serveis al canvi sociocultural i a l'augment numèric de la població usuària.

Grup 2. Les persones joves d'aquest grup tenen un grau relativament baix de coneixement sobre les qüestions de salut, més enllà d'haver incorporat algunes lliçons als centres d'educatius. Generalment, acudeixen als serveis sanitaris per demanar la curació de problemes de salut menors. Les seves demandes respecte al sistema sanitari són poc explícites, i es consideren, en general, alienes als problemes relacionats amb la salut. D'altra banda, és destacable l'imaginari del "jove català", que s'associa a la pràctica de comportaments de risc, i l'elevada estigmatització de la dona autòctona, que es relaciona amb "comportaments insans" (fumadora, consumidora d'alcohol o drogues, etc.). Aquests aspectes ens semblen rellevants en la mesura que el primer es refereix a una divisió entre les persones joves de pares immigrants i aquelles natives, espanyoles o catalanes, que constitueixen el grup de risc, i el segon marca una divisió en la legitimitat social dels comportaments basada en construccions de gènere.

En relació amb els canals d'informació, destaquen, com hem indicat, les xerrades a les escoles, així com els cartells informatius sobre la prevenció de malalties de transmissió sexual i els embarassos no planificats. Hi ha un escepticisme elevat quant a l'efectivitat de les campanyes de prevenció dels comportaments de risc. Quant a la valoració de l'oferta i a les dificultats d'accés, les persones joves declaren que es consideren ben informades sobre la prevenció de malalties de transmissió sexual i els embarassos no planificats. Tanmateix, quan s'aprofundeix en els discursos es fa palès que la informació sobre sida/VIH és deficient. En les opinions expressades es reproduïxen alguns problemes del sistema sanitari català indicats en el grup anterior, com el temps d'espera elevat als serveis d'urgències.

Grup 3. Les necessitats sanitàries d'aquest grup són similars a les de l'anterior, i hi predomina la percepció dels joves com un grup de persones sanes. En aquest sentit, només acudeixen a la consulta mèdica per demanar la curació d'una malaltia o un accident puntual. Les demandes sobre els serveis sanitaris són poc explícites i hi ha una consciència generalitzada

que el sistema públic sanitari s'estén al conjunt de la població, fet que es valora molt positivament.

Pel que fa als canals d'informació, l'escola es configura com el lloc de transmissió d'informació per excel·lència. Tot i així, els joves es mostren escèptics quant a l'eficàcia de les campanyes informatives d'educació a la salut que volen incidir en un canvi de comportament. Reconeixen tenir-ne un coneixement parcial i volen obtenir informació de qualitat sobre els problemes de salut que afecten la gent jove. En relació amb la informació, tal com succeeix en el grup anterior –però amb més insistència perquè fa menys temps que són a Catalunya–, fan referència a l'imaginari de la “persona jove catalana” com a practicant de comportaments de risc. En la valoració de l'oferta s'observen dificultats per establir una relació de confiança amb els metges de família, a causa de la mobilitat d'aquests als seus CAP i de l'existència de disfuncions, com el temps d'espera en l'accés als serveis sanitaris.

4.5. Participació

La definició del concepte *participació* és complexa i cal distingir-ne almenys dues grans dimensions: la participació política i la participació associativa o en l'àmbit de la comunitat, amb diversos graus d'intensitat en la relació entre l'individu i les organitzacions orientades a la participació. Convé tenir en compte que el conjunt associatiu representa, per a l'administració, una forma de mobilització contra la desigualtat, ja que serveix de canal per donar veu a col·lectius desfavorits i contribueix a la cohesió social. Tant a nivell ideològic com legal, la participació es considera necessària. Tanmateix, Malgesini (2007) parla d'una sèrie d'elements que condicionen o dificulten la participació efectiva d'aquest col·lectiu: a saber, els discursos generalitzadors al voltant de la immigració, les actituds dels grups d'iguals, les dificultats amb l'idioma, les característiques del projecte migratori, les característiques de la socialització de l'individu, el temor a tenir més visibilitat, les dificultats que suposa el procés de reagrupació en l'acceptació de la immigració, o les limitacions relacionades amb la dificultat de conciliar la vida laboral i personal.

Grup 1. En aquest àmbit, les necessitats i les demandes han estat poc explícites per part dels participants, tant dels joves com del personal tècnic. Observem poca incidència de les demandes de participació ciutadana. Destaquen les relatives al dret a la participació electoral i la demanda de

participació en activitats d'oci, cultura i esport –les darreres habitualment es vinculen a les associacions d'immigrants–. Una de les principals demandes és poder participar en activitats sense cost econòmic.

En relació amb els canals d'informació, s'observa més incidència dels canals de participació informal basats en les xarxes relacionals. Es detecta un esforç important per part de les administracions locals per donar a conèixer els canals habituals de comunicació amb l'Administració. Des d'aquesta perspectiva, també es produeix una relació important amb les associacions d'immigrants, tot i que el personal tècnic indica que hi ha un cert grau de personalisme i d'atomització del conjunt associatiu.

Respecte als problemes d'accés a la participació, és remarcable la gran incidència de les dificultats individuals: l'idioma, la relació amb el món laboral i les expectatives d'utilitat en relació amb la participació. També hi ha incidència de les dificultats estructurals: la tradició participativa diferent i les dificultats pràctiques per desenvolupar processos de participació ciutadana. En alguns casos es registren problemes derivats de traslladar dificultats de relació pròpies del país d'origen al país d'acollida.

Grup 2. Les necessitats de participació estan molt assimilades a les de la població jove autòctona, i principalment consisteixen en activitats d'oci, esportives i formatives. L'element més destriable respecte les demandes d'aquest grup és l'adaptació de les activitats a les seves capacitats econòmiques. Es posa èmfasi en les activitats culturals i esportives gratuïtes, ja que altrament es condueix a la segregació dels espais culturals i esportius segons el nivell de renda i, per extensió, segons el condicionament econòmic associat a la immigració.

Al marge de les institucions esportives i escolars, s'observa un accés baix als canals de participació política i a canals de participació més formals i institucionals. També es detecta poca participació en les associacions d'immigrants. Les dificultats individuals tenen menys incidència en aquest grup: ni l'idioma ni la relació amb el món laboral són factors que puguin limitar les activitats participatives. Les dificultats en relació amb la participació ciutadana són equiparables a la població autòctona del mateix grup d'edat. D'altra banda, la participació és baixa en associacions locals amb activitats que tradicionalment són per a joves –en especial, associacions petites, com ara grups excursionistes, esplais o entitats culturals, de tipus local, que generen la impressió de ser grups tancats a la immigració i els seus descendents–. Aquesta situació pot ser una conseqüència no intencionada, atès que so-

vint es tracta d'entitats que tenen locals petits, on "tothom es coneix", on els pares i mares també n'havien estat membres, etc. Tanmateix, resulta problemàtica perquè se'n podria interpretar que els problemes d'accés al mercat laboral per a la població d'origen immigrant (etnoestratificació) es reproduïen en l'àmbit social i participatiu.

Grup 3. Des de la perspectiva del personal tècnic, els membres d'aquest grup es consideren membres potencials d'un grup de risc, tenint en compte els seus condicionaments socioeconòmics (tant pels pares com per les limitacions per aconseguir un permís de treball), l'arribada en un context de taxes de migració altes amb més joves en les mateixes circumstàncies, i el creixement dels problemes relacionats amb la crisi econòmica que s'han fet palesos a finals d'aquesta dècada. Tot i així, considerem que les accions orientades a incorporar aquest col·lectiu a la participació social i cultural esdevenen molt fragmentàries i sovint es basen en el voluntarisme, en comptes de centrar-se en una implantació clara i articulada de l'actuació pública. D'altra banda, un dels principals riscos per al col·lectiu és estigmatitzar-ne la situació, tal com sembla haver succeït en els discursos de bona part del personal tècnic.

En el cas d'aquest grup, les necessitats i les demandes de participació estan molt vinculades a l'oci i l'esport. Alhora, es demana un millor funcionament de les associacions que permeti que els membres se sentin més ben representats. S'observa una relació desigual amb les associacions d'immigrants, que estan mediatitzades per les expectatives dels progenitors. També es detecta un doble paper en la participació associativa: l'explicitació de les demandes pròpies i la mediació respecte les dels progenitors.

Es registra un coneixement diferenciat de les opcions de participació en funció de l'edat d'arribada al territori i del fet d'haver passat o no per l'educació primària o secundària. En el cas dels que porten més anys a Catalunya, el comportament quant a la participació presenta moltes semblances amb les persones joves socialitzades del país. En el cas contrari, la seva situació quant a la participació és molt més assimilable a la de les persones joves amb un projecte migratori propi. Trobem una incidència desigual de les dificultats individuals: l'idioma és problemàtic segons la relació amb l'entorn educatiu, més que no pas en altres àmbits participatius.

Pel que fa als equipaments esportius i culturals, la desvinculació de la problemàtica del treball com a prioritat és evident. Això afavoreix la creació de punts de trobada basats en valors compartits en l'esport o l'interès per la participació i la cultura.

5. ELS PLANS DE CIUTADANIA I IMMIGRACIÓ I ELS PLANS DE JOVENTUT

L'acció pública en l'àmbit de la joventut i la immigració a Catalunya s'ha articulada a través de dos eixos d'actuació principals: el Pla de Ciutadania i Immigració (2005-2008) (PCI) i el Pla Nacional de Joventut a Catalunya (2005) (PNJCAT), així com de la seva concreció i implantació en diferents àmbits territorials. En aquest apartat analitzem els plans locals de ciutadania i immigració i de joventut.

Els objectius d'aquesta anàlisi són: *a)* posar de relleu fins a quin punt el Pla Local de Joventut (PLJ) reconeix i integra a cada municipi les necessitats i demandes dels joves i de les joves d'origen immigrant; *b)* posar de manifest de quina forma els plans locals de ciutadania i immigració (PLCI) consideren els i les joves d'origen immigrant com a grup social en els diferents àmbits d'actuació, i *c)* conèixer les actuacions concretes dissenyades i implementades des de l'Administració local orientades a joves d'origen immigrant, en particular des de les àrees de joventut.

5.1. Els plans de ciutadania i immigració

El PCI, impulsat per la Secretaria per a la Immigració, s'ha fonamentat en un model de *ciutadania cívica*, basat més en la residència (encara que sigui en situació d'irregularitat) i els drets civils que no pas en la nacionalitat o l'estatus jurídic de la persona estrangera, com a estratègia per a la integració de la població d'origen immigrant i la cohesió social del conjunt de la societat de Catalunya. Així doncs, es tracta d'un model d'integració ciutadana que reconeix la pluralitat, però la sustenta i l'emmarca en una *identitat cívica comuna* promoguda pel PCI.⁵ En aquest context, els tres pilars bàsics del Pla de Ciutadania i Immigració de Catalunya (2005-2008) han estat el reconeixement del valor de la pluralitat, la igualtat com a principi bàsic de l'acció, i el civisme com a norma bàsica per orientar les relacions entre persones.

5 A partir de 2008, el que emmarca l'actuació pública en aquesta matèria és el Pacte Nacional per a la Immigració. Aquest pacte inclou un nou paradigma –a més de la ciutadania cívica–: el de la cultura pública comuna. En l'eix 3 del pacte aquest paradigma és definit com l'espai compartit de comunicació, de convivència, de reconeixement i de participació en la societat catalana diversa, per tal que el projecte de nació continuï sent el referent amb el qual es compromet tota la població que viu i treballa a Catalunya.

Els tres eixos principals que articulen el PCI són: l'acollida (referida tant a la primera acollida com a la que es fa des dels diferents serveis, sistemes i equipaments municipals a les persones nouvingudes), la igualtat (relativa a l'equiparació de les persones immigrades a la categoria de ciutadanes), i l'acomodació (la gestió de les relacions entre tots els ciutadans). En aquest sentit, el model hauria de comportar la creació de polítiques actives d'igualtat que fomentin l'autonomia individual dels ciutadans, així com de mesures normalitzadores dels serveis públics destinades a garantir-ne l'accés universal i l'adequació a les necessitats de tota la ciutadania.

En relació amb la pluralitat, el model aposta per la interculturalitat, ja que no es basa tant en la interacció entre identitats ètniques diferents, sinó en el reconeixement de la multiplicitat d'identificacions que componen la identitat de les persones (gènere, professió, gustos, ideologia, estil de vida, rols familiars, etc.). Aquestes identificacions múltiples haurien de facilitar el diàleg entre grups socials diferents i la interculturalitat com a font d'enriquiment de la societat (Samper, Moreno, Alcalde 2006).

El PCI identifica les persones joves d'origen immigrant com un objectiu específic i un àmbit d'actuació prioritària. Aquesta actuació s'ha de vehicular a través de les tipologies següents: a) orientar l'educació de l'esplai a la incorporació d'infants i de joves estrangers a la societat catalana; b) impulsar la participació d'infants i de joves estrangers a la xarxa associativa, a les activitats de lleure i d'esport; c) donar una formació adaptada als tècnics juvenils per atendre persones de contextos culturalment diversos; d) promoure programes de dinamització al carrer per a joves; e) prevenir la violència entre joves, i f) impulsar la formació de monitors i directores d'activitats de lleure d'origen immigrant.

Pel que fa als plans locals i comarcals de ciutadania i immigració consultats per a l'estudi, cal d'indicar que, malauradament, un nombre considerable de municipis o bé no disposaven d'un pla local o comarcal, o bé estaven en procés d'elaborar-lo. Així doncs, només 6 dels 10 municipis analitzats tenien un PCI local o comarcal, tot i que en un d'ells només se'ns en va facilitar la introducció, amb l'argument que havia estat redactat feia més de cinc anys i que ja no reflectia adequadament les línies d'actuació del municipi, i en un altre estava en la fase final d'elaboració.

Les actuacions principals identificables als PLCI són les següents: a) fomentar la igualtat educativa; b) facilitar l'escolarització plena, lluitar contra l'absentisme i el fracàs escolar; c) potenciar l'alfabetització de la població

immigrada; d) distribuir l'alumnat segons criteris d'homogeneïtzació; e) potenciar la participació activa de l'alumnat, el professorat i els pares i mares en les activitats i els espais de diàleg i convivència; e) facilitar un servei de mediació escolar; f) crear serveis per a l'aprenentatge de la llengua, i g) oferir els mitjans per a la capacitació socioeducativa de les persones adultes. Tal com es pot veure, hi predominen les accions orientades a la igualtat formal a través del sistema escolar i hi ha un paper escàs dels espais i d'altres àmbits de participació ciutadana.

Als PLCI consultats per a aquest estudi, a les actuacions dissenyades els solien mancar plantejaments que integressin les dimensions de l'acollida, la igualtat i l'acomodació de les persones joves d'origen immigrant. En aquest sentit, per exemple, hi eren força escasses les mesures orientades a l'acollida des dels serveis de joventut –només en 3 casos s'inclouïen mesures d'acollida referides específicament als joves–. En concret, les accions consistien en: accions de coneixement de l'entorn; orientació sobre els serveis normalitzats i la Borsa Jove d'Habitatge; actuacions orientades a l'escolarització, i, en un cas, realització d'estudis de situació i necessitats per a un programa d'activitats.

Tots els plans definien actuacions orientades a la igualtat, que majoritàriament es dirigien a l'àrea d'educació, en el sentit de fomentar la igualtat educativa i l'educació intercultural. També en destaca la promoció de l'accés de les persones més desfavorides als serveis i els recursos públics generals.

Les accions d'acomodació se centren bàsicament en la promoció de tallers lúdics, basats en l'esport i el lleure. Amb la finalitat de promoure la convivència en els espais públics, es vol fomentar la socialització i la integració de les persones joves i els infants a través de l'esport i el lleure. Cal subratllar que, sovint, en aquests tallers un dels objectius és crear espais d'interrelació on la comunicació es faci en llengua catalana.

Respecte al paper de les àrees de joventut en la implantació dels plans de ciutadania i immigració, malgrat que parteixen del plantejament de *ciutadania cívica*, que guia el disseny de les accions en matèria de joventut i d'immigració cap a la perspectiva de la inclusió i l'acomodació, a la pràctica, tal com hem comprovat, quan les àrees de joventut participen en aquests plans solen desenvolupar molt més les actuacions d'acomodació (centrades en la gestió de les relacions entre la gent jove i la participació). No s'hi evidencien, doncs, uns criteris de treball clars des d'una perspectiva intercultural i pluralista.

5.2. Els plans locals de joventut i l'atenció als joves d'origen immigrant

Des de la Secretaria de Joventut, i d'acord amb el Pla Nacional de la Joventut de Catalunya (PNJCAT), les polítiques de joventut neixen de dos grans objectius: l'emancipació de la gent jove i la seva capacitat de participació en projectes col·lectius. Segons el PNJCAT, aquestes actuacions han de partir de la integralitat (relacionant diversos àmbits de la vida, com l'habitatge, el treball, l'educació, la salut, la cultura i la participació), la transversalitat, l'atenció a la diversitat, la proximitat, la participació i la corresponsabilitat de les persones joves, així com la innovació i els aprenentatges socials sobre la transversalitat educativa com a factor clau de construcció de ciutadania. El PNJCAT incorpora, també, com un dels principis rectors, l'atenció a la diversitat de situacions, interessos, perfils, etc., de la gent jove, per tant, considera dues cares de les realitats juvenils: la diversitat i la desigualtat, i creu que la interculturalitat és una perspectiva important que cal tenir en compte.

La Secretaria de Joventut estimula l'elaboració, en l'àmbit municipal, de plans locals de joventut, que en aquest estudi han estat objecte d'anàlisi. A partir de l'anàlisi documental, tant dels PLJ⁶ com de les memòries d'activitats de les àrees de joventut i les entrevistes al personal tècnic municipal, hem analitzat les tres dimensions següents de les polítiques locals de joventut: la dimensió discursiva, la dimensió substantiva i la dimensió operativa.

La dimensió discursiva

La dimensió discursiva fa referència als discursos i les concepcions dels PLJ. Amb aquesta anàlisi volem, a banda de contrastar les actuacions polítiques, posar de relleu tant el paradigma de què parteixen els plans com la focalització de les actuacions en matèria de joventut i d'immigració. En aquest sentit, diferenciem dos aspectes: 1) els processos d'inclusió social i d'emancipació de les persones joves i joves d'origen immigrant, amb actuacions centrades en la trajectòria vital (treball, habitatge, formació,

6 En els casos analitzats per a aquest estudi, tots els municipis estaven en fase de finalització del PLJ i d'inici d'un nou pla per al període 2008-2012. És per aquest motiu que l'anàlisi correspon als plans quadriennals 2003-2007 i, consegüentment, l'estructura dels eixos correspon a la del PNJCAT del 2002.

salut), i 2) els processos d'afirmació identitària dels joves d'origen immigrant, amb actuacions centrades en els processos d'afirmació identitària (experimentació, creativitat, mobilitat, autonomia, participació). D'altra banda, els models d'actuació en matèria de joventut i d'immigració en l'àmbit local es determinen segons tres tipologies de polítiques de joventut (Casal, 2000; Giménez i Llopart, 2006): a) models de transició; on les accions es concentren en la transició dels joves cap al món adult; b) models d'afirmació identitària; on les polítiques se centren en promoure la qualitat de vida dels joves (mobilitat, creativitat, experimentació, ciutadania i autonomia), i c) models mixtos.

Pel que fa als perfils de joves a qui s'adreça l'acció municipal, cal destacar l'absència generalitzada d'un reconeixement de la diversitat del col·lectiu, malgrat que aquest aspecte constitueix una línia d'acció important al PNJCAT. A diferència del que es recull la PNJCAT, ni als discursos del personal tècnic ni al disseny dels PLJ es reconeix la diversitat per qüestions de gènere, per disminució ni pel fet cultural: el criteri principal de diversitat és l'edat.⁷

Pel que fa a les principals actuacions polítiques i necessitats detectades en matèria de joventut, predominen clarament les activitats orientades als processos identitàris, i en les polítiques locals de joventut preval el model d'afirmació identitària. En 8 dels municipis trobem aquest model, i només en 2 –ambdós petits– hi ha models mixtos.

En vista de l'anàlisi de les entrevistes, el predomini del model d'afirmació identitària en les actuacions dirigides des de i per les àrees de joventut en detriment del de transició es pot explicar amb els elements següents: 1) manca de recursos econòmics i professionals per desenvolupar, des de l'àrea, actuacions destinades a la inclusió social; 2) manca de coordinació i transversalitat a la pràctica amb les àrees que sí que disposen de recursos per desenvolupar accions d'inserció social (per exemple, promoció econòmica, habitatge, serveis socials, educació, etc.); 3) prevalença de fases inicials del desenvolupament de les polítiques de joventut a nivell local i, en conseqüència, prioritització d'actuacions bàsiques orientades a la participació, amb accions encara poc coordinades amb d'altres àrees;

7 Segons el municipi, la franja del grup diana varia considerablement: 13-35, 18-25, 18-30, 16-20, 15-39, etc.

4) predomini d'una perspectiva de la joventut definida en termes identitaris, en part perquè molts municipis són en fases molt inicials en el desenvolupament de polítiques de joventut.

Contràriament, els casos que hem trobat al llarg del treball de camp en què l'acció estava veritablement integrada (orientada als processos d'integració i d'afirmació identitària) –i que, per tant, responien al que es denomina *model mixt*– corresponien a municipis i àrees on les polítiques de joventut havien anat prenent més dinamisme amb els anys. De fet, algun d'aquests municipis ja acumulava diverses experiències en l'aplicació de plans locals de joventut.

La dimensió substantiva

Als PLJ predomina una visió homogènia de la joventut en la qual s'invisibilitza les persones joves d'origen immigrant. En termes generals, no es reconeixen com a grup específic ni als PLJ ni en la implantació de les polítiques de joventut. No s'identifiquen característiques pròpies ni necessitats específiques d'aquest grup, de manera que s'obvia tant la diversitat entre els grups de joves (joves d'origen immigrant i joves d'origen català), com la diversitat *intra* els grups de joves d'origen immigrant (grups de diferents nacionalitats d'origen, edats, etapa migratòria, sexe, situació administrativa, etc.). D'acord amb el material empíric analitzat, el desconeixement de les necessitats d'aquest grup és generalitzat, especialment en qüestions identitàries i culturals. Com que se solen emfasitzar les necessitats socials, amb freqüència l'acció s'enfoca a processos d'integració social –a través de la coordinació amb altres àrees municipals– i a la participació. És probable que aquesta dinàmica estigui reforçada pel fet que, tal com s'ha reconegut en alguna de les entrevistes, el finançament disponible per a actuacions orientades als joves d'origen immigrant –sobretot des de la Secretaria per a la Immigració– s'acabi destinant prioritàriament a projectes d'integració social, mentre que les propostes d'oci o participació –generalment assumides per les àrees de joventut– es consideren activitats en el lleure i, per tant, menys importants.

Aquesta visió homogènia va acompanyada d'una aposta per la normalització dels serveis. Hi ha la concepció que la normalització implica que la població estrangera utilitzi els serveis existents en igualtat de condicions que la població autòctona i sense la necessitat de fer cap distinció específica per raó del seu origen nacional, cultural o ètnic. Això també es reconeix a

les opinions dels nostres entrevistats, a partir dels quals, en general, podem afirmar que no es té massa clar què significa la normalització en els serveis i entre els usuaris, i que no es té sempre present que fer efectiu aquest principi significa molt més que obrir les portes dels serveis de joventut a la població estrangera. En aquest cas, gran part de la confusió deriva de no saber com resoldre el binomi igualtat-diversitat. La solució a aquest dilema sol acabar passant per tractar tothom de la mateixa manera, principi que des d'una perspectiva de la justícia social igualitarista no és estrictament igualitari, ja que confon l'atenció diversa amb l'atenció desigual. No es té en compte la possibilitat que, per tal de garantir la igualtat en l'accés i la normalització dels serveis –en aquest cas els serveis per a la gent jove–, l'atenció pugui ser desigual –en funció de cada circumstància social, migratòria i vital– sempre que sigui equivalent.

El discurs de la normalització fa possible que la diversitat de situacions i necessitats derivades de l'experiència migratòria de les persones joves passi desapercibuda com a problemàtica de certs joves i s'adjudiqui a la condició d'immigrant. En aquest context, les actuacions destinades a les persones joves d'origen immigrant resulten sectorials, poc planificades i alienes a una incardinació global de les polítiques de joventut. Una normalització efectiva requereix canviar la concepció dels serveis municipals preestablerts per tal que siguin capaços d'atendre i respondre a les necessitats específiques que pugui plantejar la població estrangera. Aquesta perspectiva no sembla incloure's en les polítiques de joventut de les administracions locals que han conformat la nostra anàlisi.

La diversitat és reconeguda quan es produeixen episodis de conflictitat en la convivència, és a dir, quan, d'alguna manera, s'associa a "problema". Per tant, no s'acaba ni de valorar ni d'integrar el valor de la diversitat en les accions polítiques, per més que en els discursos i en el marc del PNJCAT es reconegui el fet intercultural. En certa mesura, es reproduïxen les tendències d'altres àmbits, com ara l'escolar (Alcalde 2007): la depreciaió o la indiferència vers la diversitat quan aquesta no aporta un valor instrumental a l'acció política (indiferència) i, a més, s'identifica a problemes de cohesió social (depreciaió). Ho demostra la pràctica inexistència d'accions i de plantejaments interculturals en les polítiques de joventut dels municipis analitzats –així com la confusió sobre el concepte i els plantejaments interculturals–, junt amb el desconeixement de les característiques i les necessitats d'aquests grups de joves. Així s'impossibilita, alhora, que aquests joves facin una veritable utilització normalitzada dels serveis de joventut.

La dimensió operativa

La dimensió operativa fa referència tant a l'articulació dels plans i les seves actuacions, com als actors implicats i el grau de coordinació interinstitucional. La transversalitat es considera un aspecte fonamental per dur a terme les accions en matèria de joventut, especialment als municipis i a les àrees amb menys recursos pressupostaris i humans. Si bé tots els PLJ fan èsment de la metodologia transversal, a la pràctica aquest principi organitzatiu està poc desenvolupat i presenta dificultats d'implantació. Alguns dels factors detectats al llarg del treball de camp que obstaculitzen l'organització transversal són: a) falta de lideratge dels PLJ; b) falta de centralitat de les polítiques de joventut, i c) estructuració de les àrees i distribució de les regidories entre diferents partits polítics.

Les conseqüències principals de la manca de transversalitat són que, quan es produeixen situacions de manca de recursos i falta de lideratge a l'àrea de joventut, es prioritzen les actuacions per adaptar-les al pressupost existent –és a dir, es prima el principi d'eficiència–. En la majoria de casos l'acció s'orienta a les activitats d'oci i/o culturals, mentre que les accions dirigides a la inclusió social són liderades per àrees com educació i serveis socials, sense que hi hagi una coordinació estructurada amb l'àrea de joventut. En d'altres casos, a mesura que l'àrea de joventut guanya lideratge, es perd transversalitat i les accions esdevenen sectorials. La coordinació entre joventut i altres àrees no sol anar més enllà de l'acció de derivar casos, compartir espais o organitzar puntualment alguna actuació, segons la bona voluntat i la disponibilitat del personal tècnic que se n'encarrega.

Respecte al tractament de les necessitats de les persones joves d'origen immigrant, no hi ha un plantejament conjunt sobre la manera com s'ha d'atendre aquest col·lectiu i sobre el paper que han de tenir els diferents serveis davant aquesta nova realitat. La planificació dels serveis es realitza, només, des de l'àrea que els ha de posar en marxa, sense tenir en compte la perspectiva de la resta de serveis que poden estar atenent altres aspectes de la persona. Aquesta dinàmica és igualment constant en les polítiques locals orientades a atendre la població estrangera en general (Samper, Moreno, Alcalde 2006).

D'altra banda, la participació i la interrelació entre els grups es concep unidireccionalment: de les persones joves d'origen immigrant a les activitats generals. Així, les accions orientades a fomentar la participació d'aquest jovent es concentren, sense massa èxit, en la seva participació en

unes activitats programades i pensades per a tots els joves del municipi. D'aquesta manera es retroalimenta la concepció de la gent jove com un grup homogeni, però la realitat és que determinants espais, serveis i equipaments juvenils s'acaben etnoestratificant.⁸

En relació amb la participació de la gent jove com a actors socials en el disseny, la implantació i l'avaluació de les polítiques locals de joventut, l'anàlisi dels deu municipis posa de relleu que sol ser molt baixa i limitada a la consulta i la interlocució. Els instruments utilitzats van des de l'estudi de necessitats, basat en enquestes d'opinió o grups focals (tot i que amb poca representativitat), que generalment responen a la primera fase d'elaboració dels PLJ, fins a la consulta informal als usuaris dels serveis de joventut. Els canals d'interlocució solen incloure les associacions i/o els consells de joves, però amb una participació baixa o nul·la de joves d'origen immigrant.

Finalment, el grau d'organització interinstitucional entre els municipis estudiats amb d'altres administracions territorials varia en funció de l'ubicació del municipi. Sobretot pel que fa a la coordinació amb els consells comarcals i les diputacions, la variabilitat depèn del grau de dinamisme tant de les polítiques de joventut com de les polítiques d'integració de la població nouvinguda d'aquestes administracions. Així, mentre que els municipis de Barcelona reconeixen un alt grau de coordinació amb la Diputació de Barcelona i l'Oficina del Pla Jove, les localitats de Lleida no estan gens coordinades amb la diputació corresponent. En el cas dels consells comarcals, alguns es coordinen amb els municipis i d'altres, no.

---

8 És el cas dels punts d'informació juvenil, els punts de connexió a Internet, les biblioteques, els locals o els espais joves, etc., que són àmpliament utilitzats per les persones joves estrangeres.

CONCLUSIONS

Sovint, la integració de la població immigrada sol explicar-se segons els models de ciutadania de cada país, és a dir, segons la manera en què les idees nacionals, les normes i els valors es transmeten al conjunt de la població, especialment a les persones immigrants, així com als seus fills (Joppke 1999). Una atenció excessiva a la producció de ciutadania que desatengui la integració a través de pràctiques institucionals corre el perill de produir una discordança entre, d'una banda, la construcció identitària que es produeix a través del sistema educatiu, els discursos polítics i la filosofia dels plans nacionals d'integració, i, de l'altra, les posicions laborals i socials que finalment assoleixen les persones joves.

Tant al Plan Estratégico de Ciudadanía e Integración (PECI) com al Pla de Ciutadania i Immigració, el grup de persones joves estrangeres es reconeix com a col·lectiu específic. Podem afirmar que el PECI posa èmfasi en els processos de participació i d'inclusió social dels joves d'origen immigrant, i prioritza un model d'actuació orientat a la integració social: els programes dissenyats pel PECI se centren en l'accés normalitzat als serveis i programes de joventut i infància, l'atenció a les situacions de vulnerabilitat social i el foment de la participació.

Igualment, si bé els plans de ciutadania i immigració parteixen del plantejament de la ciutadania cívica i orienten el disseny de les accions en matèria de joventut i immigració a la perspectiva de la inclusió i l'acomodació, el cert és que, tal com hem pogut comprovar, les àrees de joventut solen desenvolupar molt més les actuacions d'acomodació per una qüestió d'eficiència —és a dir, les actuacions centrades en la gestió de les relacions entre les persones joves i la participació—. Tanmateix, no sembla haver-hi uns criteris clars sobre la manera de treballar des d'una perspectiva veritablement intercultural i pluralista.

En referència als plans locals de joventut, hem de tenir en compte que tots els casos analitzats estaven en fase de finalització del quadrienni i d'inici d'elaboració del nou pla. És important tenir present aquest fet, ja que, per una banda, la realitat de moltes entitats locals ha estat força canviant en els darrers anys quant a l'arribada de població nouvinguda d'origen immigrant; i per l'altra, les polítiques d'integració i el rol dels ajuntaments en el seu desenvolupament han fet que la gestió de la diversificació de les demandes socials derivades del fet migratori esdevingués quelcom inherent a l'agenda política de nombroses localitats. Per tant, en molts casos

la inclusió de les necessitats i les demandes de la població jove d'origen immigrant en les polítiques de joventut han respost a un fet embrionari de l'acció política en aquesta matèria.

Tant en l'anàlisi de les actuacions concretes com en els discursos del personal tècnic s'observa una tendència a considerar en primer lloc la condició d'immigrant per sobre de la condició de jove. Això podria explicar per què les actuacions orientades als processos d'integració social d'aquest jovent es desenvolupen des de les àrees que tradicionalment s'ocupen de la població nouvinguda d'origen immigrant, com ara la de serveis socials. S'entén que les necessitats d'aquests joves són les pròpies de les persones immigrants: inserció laboral, accés a l'habitatge, accés a la formació, etc., sense diferenciar entre situacions i temps d'arribada i projectes migratoris, mentre que des de les regidories de joventut l'acció se centra en la dimensió participativa i l'acomodació, de manera que hi preval un model participatiu assimilacionista.

En aquest sentit, s'observa que, en termes generals, predomina una visió miserabilista del col·lectiu de joves immigrants com a joves que viuen en situació de risc: risc d'exclusió social; risc de situacions de maltractament; risc de formar bandes violentes; risc de segregació ètnica o racial; risc d'exclusió participativa; risc de fractura social i aïllament, etc. Això contribueix a la construcció social de l'imaginari sobre el "jove immigrant", que afavoreix la manca de reconeixement de l'enorme diversitat i pluralitat de situacions que afecta aquest jovent.

BIBLIOGRAFIA

Alarcón, A.; Alcalde, R.; Duñas, D.; Lurbe, K.; Parella, S.; Terrones, A.; Valls, F. (2010). *Joves d'origen immigrant a Catalunya. Necessitats i demandes. Una Aproximació sociològica*, Col·lecció Estudis, núm. 27, Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya.

Alcalde, R. (2007). *Igualar en la diversidad: la atención educativa del alumnado de origen extranjero en los centros de educación primaria de Cataluña y las Islas Baleares*, Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia, Universitat Autònoma de Barcelona, (tesi doctoral).

Alcalde, R. (2008). *Els reagrupaments familiars a Catalunya: evolució i característiques dels fluxos de reagrupament familiar*, Barcelona, Ed. Mediterrània.

Ambrosini, M. (2004). "Il futuro in mezzo a noi. Le seconde generazioni scaturite dall'immigrazione nella società italiana dei prossimi anni", a M. Ambrosini; S. Molina (eds.), *Seconde Generazioni. Un'introduzione al futuro dell'immigrazione in Italia*, Tor, Edizioni Fondazione Giovanni Agnelli, pp. 1-53.

Aparicio, R.; Tornos, A. (2006). *Hijos de inmigrantes que se hacen adultos: marroquíes, dominicanos, peruanos*, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Subdirección General de Información Administrativa y Publicaciones, Colección Documentos del Observatorio Permanente de la Inmigración, núm. 8.

Ben Hammou, F. (2005). *Fills i filles de pares immigrants. ¿Segones generacions?*, ponència marc presentada a les 2es Jornades sobre Immigració i Societat "Els fills de la immigració", Universitat de Vic, 15 i 16 de desembre.

Bolzman, C.; Fibbi, R.; Vial, M. (2001). "La famille: une source de légitimité pour les immigrés après la retraite", a *Revue Européenne des Migrations Internationales*, vol. 17, núm. 1, pp. 55-78.

Bourdieu, P. (1984). «La "jeunesse" n'est qu'un mot. Entretien avec Anne-Marie Métaillé», a *Les jeunes et le premier emploi*, Paris, Association des Ages, (reimprès a *Questions de sociologie*, Éditions de Minuit).

Calero, J.; Bonal, X. (1999). *Política educativa y gasto público educativo. Aspectos teóricos y una aplicación al caso español*, Barcelona, Ed. Pomares-Corredor.

Casal, J.; García, M.; Merino, R.; Quesada, M.A. (2006). "Aportaciones teóricas y metodológicas a la sociología de la juventud desde la perspectiva de la transición", a *Papers. Revista de sociologia*, núm. 79, pp. 21-48.

Casals, J. (2000). "Capitalismo informacional, trayectorias sociales de los jóvenes y políticas sobre juventud", a L. Cachón (dir.). *Juventudes y empleos: perspectivas coordinadas*, Madrid, Instituto de la Juventud (INJUVE).

Casas, M. (2003). *També catalans: fills i filles de famílies immigrades*, Barcelona, Fundació Jaime Bofia, Finestra Oberta 38, Fundació Jaume Bofill.

Colloca, C. (2007). "Los jóvenes inmigrantes y la multiplicidad de pertenencias", a *Sistema*, núm. 197-198, pp. 25-42.

Crul, M.; Vermeulen, H. (2003). "The second generation in Europe", a *International Migration Review*, vol. 37, núm. 4, pp. 965-986.

Gaitán, L. (2006). *Sociología de la infancia*, Madrid, Editorial Síntesis.

García, A. (2008). *L'emancipació*, Barcelona, Universitat Politècnica de Catalunya, (tesi doctoral).

Gimenénez, I.; Llopart, I. (2006). *Les polítiques de joventut com a polítiques públiques. Una aproximació a les seves dimensions d'anàlisi*, (document inèdit: Material del mòdul II del postgrau "Juventud y sociedad", UNED).

Gualda, E.; Schramkowski, B. (2007). "Procesos de integración de jóvenes de origen extranjero pertenecientes a distintas generaciones en España y Alemania", comunicació presentada al "Grup 26 Sociologia de les Migracions", IX Congreso Español de Sociología, Barcelona, del 13 al 15 de setembre.

Joppke, C. (1999). "How immigration is changing citizenship: a comparative view", a *Ethnic and Racial Studies*, vol. 22, núm. 4, pp. 629-652.

Leal, J. (1995). "La cuestión de la vivienda o la vivienda como problema social", a L. Cortes Alcalá, *Pensar la Vivienda*, Madrid, Atalaya, pp. 17-31.

Lozano i Soler, J. M. (1994). "¿De qué hablamos cuando hablamos de los jóvenes?", a *Documentación social*, núm. 95, pp. 37-52.

Lozano, M. (2007). *Los hijos de inmigrantes como agentes de cambio social: Generación histórico-política*, IX Congreso Español de Sociología, Barcelona.

Lurbe Puerto, K. (2005). «Mujeres de origen extracomunitario, "nuevas" usuarias de los servicios de salud reproductiva. Dificultades socio-económicas subyacentes a la inaccesibilidad y el reto ineludible para la institución sanitaria», a Ll. Flaquer (ed.). *El uso de las políticas sociales por las mujeres inmigrantes*, Madrid, Instituto de la Mujer, pp. 163-190.

Malgesini, G. (2007). "La participación de los jóvenes inmigrantes en el ámbito asociativo", a L. Cachón et al. *Juventud e inmigración. Desafíos para la Participación y la Integración*. Dirección General de Juventud de la Consejería de Empleo y Asuntos Sociales del Gobierno de Canarias.

Palacín, I. (2005). *Dinàmiques de transició al mercat de treball*, ponència presentada a les 2es Jornades sobre Immigració i Societat "Els fills de la immigració".

París, P.; Serracant, P.; Pasqual, G.; Martorell, M.; Tintoré, M.; Cardeña, E.; Gangoells, M. (2006). "La recerca sobre joventut a Catalunya", a *Papers. Revista de Sociologia*, núm. 79, pp. 285-317.

Portes, A. (1996). *The New Second Generation*, Nova York, Russell Sage Foundation.

Portes, A.; Fernández-Kelly, P.; Haller, W. (2005). "Segmented assimilation on the ground: The new second generation in early adulthood", a *Ethnic and Racial Studies*, núm. 28, pp. 1000-1040.

Portes, A.; Zhou, M.; (1993). "The New Second Generation: Segmented Assimilation and its Variants", a *Annals of the American Academy of Political and Social Science*.

Revilla, J. C. (2001). "La construcción discursiva de la juventud: lo general y lo particular", a *Papers*, núm. 63-64, pp. 103-122.

Rumbaut, R. (1997). "The assimilation and its discontents: between Rethoric and Reality", a *International Migration Review*, 31(4): 923-60.

Samper, S.; Moreno, R.; Alcalde, R. (2006). *Polítiques locals d'integració a la província de Barcelona. Actuacions dels serveis municipals davants de les demandes de la població estrangera*, Barcelona, ICPS-CIL Diputació de Barcelona.

Suárez, L. (2006). "Un nuevo actor migratorio: jóvenes, rutas y ritos transnacionales", a F. Checa, et al. *Migraciones, menores y juventud. Nuevos retos*, Barcelona, Icaria, pp. 67-100.

Terrén, E. (2005): "¿Por qué se desprecia tanto la asimilación cultural? Enseñanzas de la investigación sobre la integración de las segundas generaciones", a *Convergencia con Europa y cambio en la Universidad. XI Conferencia de Sociología de la Educación*, Santander, 22, 23, i 24 de setembre de 2005, coordinada per M. García Lastra, a. J. M. Calvo, M. Osoro, S. Rojas.

Thomson, M.; Crul, M. (2007). "The second generation in Europe and the United States: how is the transatlantic debate relevant for further research on the European second generation?", a *Ethnicities. Migrations. Studies*, vol. 33, núm.7 pp. 1025-1041.

Torrabadella, L.; Tejero, E. (2005). *Pioneres i pioners. Trajectòries biogràfiques de filles i fills de famílies immigrades a Catalunya*, ponència marc presentada a les 2es Jornades sobre Immigració i Societat "Els fills de la immigració".

Observatori Català de la Joventut

Altres títols publicats en aquesta col·lecció

---

1. Joves entre dos segles. *Francesc-Marc Àlvaro*. 1998
2. Nous objectius per a l'educació-Informe Delors. *Enric Masllorens*. 1998
3. Enquesta a la joventut de Catalunya. *Gabise, SA*. 1999
4. Joves i participació a Catalunya. *Fundació Ferrer i Guàrdia*. 1999
5. 20 anys de participació democràtica. 20è aniversari del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya. *CNJC*. 1999
6. Estudi de comportament dels joves estudiants de Barcelona. *Centre Jove d'Anticoncepció i Sexualitat*. 1999
7. La violència com a recurs i com a discurs. *Manuel Delgado*. 1999
8. Els joves catalans en el 2011. Els canvis que vénen. *Centre d'Estudis Demogràfics*. 2000
9. Els joves catalanes i l'habitatge. *Carme Trilla*. Institut DEP. 2000
10. L'entorn quotidià dels adolescents amb malalties cròniques. *Joan Carles Surís, Russell Viner, Robert W. Blum*. 2000
11. Treball, valors i canvi. Les ruptures en la precarietat. *Daniel Ortiz i Iván Miró*. 2001
12. Generació @. La joventut al segle XXI. *Carles Feixa*. 2001
13. Jugar treballant, treballar jugant: les identitats juvenils i el debat sobre ocupació i ociositat. *Robert G. Hollands*. 2001
14. Els contextos canviants de la joventut al segle XXI. *Andy Furlong i Fred Cartmel*. 2001
15. Migracions internacionals i població jove de nacionalitat estrangera a Catalunya. *Centre d'Estudis Demogràfics*. 2001
16. De les oportunitats desiguals a la manca igualitària d'oportunitats. Les dimensions de gènere del canvi social i la joventut a Europa. *Lynne Chisholm*. 2001

17. Els tècnics en la política de joventut de l'Administració pública catalana. *Pere Soler(coord.), Albert Bayot, Anna Planas i Josep Vila.* 2002
18. Joventut, okupació i polítiques públiques a Catalunya. *Equip de recerca: Robert González, Marc Martí, Lluç Peláez, Oriol Barranco, David Brunet. Coordinació de l'estudi: Ricard Gomà.* 2003
19. Enquesta als joves de Catalunya 2002 –Avançament de resultats–. *Joaquim Casal, Maribel García, Rafael Merino i Miguel Quesada.* Grup de Recerca Educació i Treball (UAB). 2003
20. La immigració i el treball intercultural a les entitats d'educació en el lleure de Catalunya. *Diego Herrera, Bernat Albaigés i Mercè Garet.* 2003
21. Cultura juvenil i gènere. *Roger Martínez Sanmartí.* 2003
22. El territori i la mobilitat migratòria dels joves a Catalunya. *Juan Antonio Mòdenes Cabrerizo, Joaquim Recaño Valverde.* 2003
23. Els joves catalans i l'habitatge, 1999-2003. Institut DEP. *Carme Trilla.* 2003
24. Crisi del treball i emergència de noves formes de subjectivitat laboral en els joves. *Bernat Albaigés (dir.), Vicente Sisto, José Romàn.* 2004
25. Emancipació domiciliària, laboral i familiar dels joves a Catalunya. *Pau Miret i Gramundi.* 2004
26. Els nous rurals del Pallars Sobirà. *Eva Lluvich i Mònica Ortega.* 2004
27. La sobrequalificació entre els joves catalans. *Pau Serracant. Observatori Català de la Joventut.* 2005
28. Joves adults i polítiques de joventut a Europa. *Premi Joventut 2003* *Juan Manuel Patón i Casas.* 2005
29. Els comportaments alimentaris dels i les joves en el procés d'emancipació. *Elena Espeitx i Bernat (dir.); Juanjo Cáceres i Nevot, Anna Pachual i Sabartés, Cristina Marfil i Verchili; Martina Miserach i Blasco.* 2006
30. Adolescència femenina i risc social. *Premi Joventut 2005.* *Anna Berga i Timoneda.* 2007

31. La influència de l'edat en el comportament electoral a Catalunya. *Raül Tormos*. 2007
32. Identitat, integració i escola. Els joves d'origen marroquí a la perifèria de Barcelona. Premi Joventut 2006. *Jordi Pàmies i Rovira*. 2008
33. Participació, política i joves. Una aproximació a les pràctiques polítiques, la participació social i l'afecció política de la joventut catalana. *Isaac Gonzàlez i Balletbó, Jordi Collet i Sabé i Josep Sanmartín i Morant*. 2008
34. Fer-se adult. Sociologia comparada de la joventut a Europa. *Cécile Van de Velde*. 2008
35. Les transicions de la vida adulta en el context de la globalització. *Carles Simó i Noguera*. 2008
36. Una nova escena del drama entre vell i jove / New performance of the old vs. young drama. *Zygmunt Bauman*. 2008
37. Enquesta a la joventut de Catalunya 2007. *Pau Miret i Gamundi, Antoni Salvadó i Nayach, Pau Serracant i Melendres i Roger Soler i Martí*. 2008
38. Catalan Youth Survey -2007 Edition-. *Pau Miret i Gamundi, Antoni Salvadó i Nayach, Pau Serracant i Melendres i Roger Soler i Martí*. 2009
39. Estratègies, trajectòries i aportacions de joves trans, lesbianes i gais. *Gerard Coll-Planas, Gemma Bustamante i Senabre, Miquel Missé i Sánchez*. 2009
40. Strategies, trajectories and contributions of young transsexuals, lesbians and gays. *Gerard Coll-Planas, Gemma Bustamante i Senabre, Miquel Missé i Sánchez*. 2010

ISBN 978-84-393-8252-2

9 788439 382522

Generalitat de Catalunya
Departament d'Acció Social i Ciutadania
Secretaria de Joventut

